

Nr 82

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående handelsgymnasieutbildningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till de statsunderstödda handelsgymnasierna; given Stockholms slott den 17 februari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till en av överstyrelsen för yrkesutbildning verkställd utredning framlägges förslag till riktlinjer för handelsgymnasieutbildningens utformning och organisation samt förslag till ändrade grunder för statsbidrag till handelsgymnasier. Sålunda föreslås, att handelsgymnasiernas normalkurser skall bli treåriga i stället för, som hittills, tvååriga. Intagning till första årskurs av den treåriga utbildningen avses ske höstterminen 1961. Beslut om statsbidrag till nya klassavdelningar föreslås skola framdeles fattas av överstyrelsen för yrkesutbildning. Förslag framlägges vidare om att lektors- och adjunktstjänster skall inrättas vid handelsgymnasierna. Handelsgymnasiernas rektorer och lärare föreslås inordnade under statens allmänna avlöningsreglemente. En höjning förordas av statsbidragen till att omfatta dels 78 procent av ett schabloniserat bidragsunderlag innefattande liksom hittills kostnader för lärarlöner och fortlöpande pensionsavgifter, dels ett årligt bidrag med 2 000 kronor per avdelning av treårig och ettårig kurs och 1 000 kronor per avdelning av fyraårig kurs. Denna statsbidragshöjning beräknas för handelsgymnasieorganisationen som helhet väl kompensera det slopande av elevavgifterna, varom föreskrift föreslås skola meddelas.

Statsverkets kostnader för reformens genomförande beräknas, med ut-

gångspunkt i 1961 års löner samt en full utbyggnad av den för budgetåret 1961/62 föreslagna handelsgymnasieorganisationen bli omkring 3,2 miljoner kronor redovisningsåret 1963/64, då ett antal avdelningar av tredje årskursen svarande mot intagningen höstterminen 1961 förutsättes inrättade.

För en försöksverksamhet med akademisk sekreterarutbildning i samverkan mellan Uppsala universitet och Uppsala handelsgymnasium förordas att statsverket helt skall påtaga sig de merkostnader vid handelsgymnasiet, som kan föränledas av denna försöksverksamhet. Den akademiska sekreterarutbildningen avses utgöra en kombination av handelsgymnasieutbildning och viss akademisk utbildning.

I propositionen äskas slutligen för budgetåret 1961/62 anslag för bidrag till handelsgymnasier med 4 343 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 796 000 kronor i förhållande till innevarande budgetår.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 17 februari 1961.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, frågor angående *handelsgymnasieutbildningen m. m.* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har jag under punkten 148 förklarat mig ämna för Kungl. Maj:t framlägga förslag om avlåtande till 1961 års riksdag av särskild proposition om en reformering och utbyggnad av handelsgymnasieorganisationen i anslutning till vissa av överstyrelsen för yrkesutbildning framlagda förslag.

Med anledning härav har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till handelsgymnasier* för budgetåret 1961/62 beräkna ett förslagsanslag av 4 343 000 kronor.

Jag anhåller nu att ånyo få anmäla dessa anslagsfrågor och att få upptaga övriga med avseende på handelsgymnasiernas förhållanden aktualiserade spörsmål.

I. Inledning

Handelsgymnasiernas förhållanden blev föremål för ingående utredning av den år 1945 tillkallade s. k. handelsutbildningskommittén, vars betänkande I. Handelsgymnasierna (SOU 1950: 12) i väsentliga hänseenden ligger till grund för ett av överstyrelsen för yrkesutbildning år 1957 framlagt förslag till handelsgymnasiereform.

Handelsutbildningskommittén sammanfattade sina överväganden och förslag på följande sätt.

Antalet inom de merkantila yrkesområdena sysselsatta personer har ökat kraftigt under de senaste decennierna. Den snabba utveckling, som ägt rum på olika områden av det ekonomiska livet, ställer allt större fordringar på dem, som inneha mer ledande och med ansvar förbundna poster inom de nämnda yrkesområdena.

Handelsgymnasiernas undervisning har hittills i övervägande grad varit inriktad på arbetsuppgifter inom det allmänna kontorsarbetet, såsom redovisning och korrespondensarbete. Undervisningen bör emellertid också mera direkt än hittills syfta till utbildning för ledande och självständiga poster inom det merkantila arbetsområdet. Även distributionsfrågorna allt större roll måste beaktas, icke minst med avseende på försäljningsutbildningen. Handelsgymnasierna böra också tillgodose det allt större behovet av merkantilt utbildad personal inom olika delar av den offentliga förvaltningen.

Den antydda utvecklingen medför, att mycket nytt lärostoff måste beaktas i undervisningen. Sålunda böra de företagsekonomiska ämnena få en avsevärt starkare ställning än i det nuvarande handelsgymnasiet och de allmänbildande ämnena tillgodoses bättre än hittills. Undervisning bör dessutom ges i gymnastik. Arbetsbördan är emellertid redan nu alltför betydande för eleverna.

Kommittén anser vidare, att det allmänna, på ett helt annat sätt än vad nu är fallet, måste ställa sig bakom handelsgymnasierna och ge dem den ekonomiska trygghet, som nu saknas. I samband härmed böra lärarna likställas med motsvarande lärare inom det allmänna skolväsendet.

Från dessa huvudutgångspunkter föreslog kommittén följande.

1. Handelsgymnasiet skall som hitintills bygga på realexamen eller där emot svarande kunskapsmått. Kommitténs förslag i denna punkt kan, liksom förslaget i dess helhet, lätt anpassas efter de riktlinjer för 9-årig enhetskola, som uppdragits av skolkommissionen och i 1950 års skolpropositioner.

2. Studietiden förlänges med ett år och blir sålunda treårig (handelsgymnasiets *normalkurs*). Dock anordnas en avgångsetapp efter genomgång av klass II, till vilket hänsyn tas vid fastställandet av kursplanerna.

3. Det äldre ämnet handelslära ersättes av tre ämnen: allmän företags ekonomi, distributionslära och företagsorganisation. Språkstudierna breddas och fördjupas liksom undervisningen i svenska, samhälls- och ekonomilära samt räkningslära. Undervisning i historia och psykologi införes i klass III. Gymnastikundervisning skall vara obligatorisk. — Kursplanerna i samtliga ämnen moderniseras. Till ledning för gymnasierna utarbetas av överstyrelsen för yrkesutbildning en förebild till undervisningsplan. Överstyrelsen fastställer undervisningsplan för varje gymnasium.

Kommittén anser en mera djupgående linjedifferentiering olämplig men föreslår en viss försiktig differentiering i klass III på en företagsekonomisk linje och en språklinje. Härjämte ges i denna klass möjlighet att byta ut ett av vissa obligatoriska ämnen mot ett eller flera frivilliga ämnen med minst motsvarande timantal.

Försök kunna eventuellt längre fram anställas med något längre gående differentiering i klass III.

5. Handelsgymnasieundervisningen på kvällstid bibehålles som fyraårig samt skall motsvara klasserna I och II i normalkursen. Aftonskolorna bör alltfört ha försökskaraktär.

6. Avgången från klass III förbindes med en examen. I vissa ämnen ges för handelsgymnasierna gemensamma avgångsskrivningar, vilka dock ej få samma betydelse som de skriftliga proven i den nuvarande studentexamen. Härutöver anordnas muntliga förhör, vilka följas av examensombud utsedda av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Bestämmelserna för godkännande i examen samt för flyttning preciseras.

Examen för privatister skall, sedan de treåriga handelsgymnasiekurserna färdigorganiserats, avse examen från treårigt handelsgymnasium.

7. Det treåriga handelsgymnasiet, anordnat på sätt framgår av punkterna 1—6, blir enligt kommitténs mening en bildningslinje fullt jämställd med de övriga gymnasielinjer, som stå dem som avlagt realexamen till buds i de allmänna och tekniska gymnasierna. Examen från treårigt handelsgymnasium bör därför betraktas som likvärdig med studentexamen och i princip berättiga till inträde vid högre läroanstalter.

8. De för studenter avsedda ettåriga kurserna bibehållas. De bli dock mera fristående än de hittillsvarande ettåriga studentkurserna såtillvida, att gemensam målsättning mellan dessa kurser och normalkurserna icke är möjlig.

De företagsekonomiska ämnena i dessa kurser tillgodoses bättre än hittills. Större valfrihet lämnas lärjungarna; vid de större gymnasierna genom inrättande av en företagsekonomisk linje och en språklinje. Kursplanerna moderniseras. Bestämmelserna om avgångsbetyg preciseras.

9. Omedelbart inrättande av nya handelsgymnasier föreslås icke, men kommittén räknar med en successiv utbyggnad av organisationen.

10. Kommittén räknar med att de nuvarande enskilda gymnasierna skola övertagas av vederbörande kommuner. Den kommunala organisationsformen bör emellertid endast bestå under en övergångsperiod, efter vilken gymnasierna (troligen dock med vissa undantag) böra *förstatligas*. Förstatligandet bör äga rum successivt under slutet av 1950-talet.

Under övergångstiden bör till de kommunala handelsgymnasierna utgå statsbidrag med, liksom för de högre kommunala skolorna, 78 procent å lärarlönerna och 50 procent av lönerna till skolläkare och skolsköterskor. Vidare bör liksom vid de centrala verkstadsskolorna utgå administrationsbidrag med 100 kronor för elev och läsår. Slutligen bör bidrag utgå med 50 procent av kostnaderna för undervisningsmateriel. Lärjungeavgifterna föreslås nedbringade till 100 kronor för läsår.

11. För lärarna fastställas i huvudsak samma kompetenskrav som för lärare vid de allmänna och tekniska gymnasierna. Bland annat föreslås inrättande av lektorstjänster och gymnasieadjunktstjänster. Lärarna inordnas i det statliga avlöningssystemet och inplaceras i samma lönegrader som motsvarande lärare vid de allmänna och tekniska gymnasierna.

För behörighet till lektorstjänst i bland annat svenska och främmande språk föreslås filosofie licentiatexamen, med möjlighet till dispens för sökande med annan meritering; för behörighet till lektorstjänst i handelstekniska ämnen föreslås ekonomie licentiatexamen eller kvalificerad ekonomexamen jämte särskilt meriterande praktisk verksamhet och författarskap av vetenskaplig karaktär.

12. Kommittén föreslår, att reglementet den 29/12 1949 för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke statliga befattningshavare m. m. alltjämt skall äga tillämpning för handelsgymnasiernas lärare. Dock föreslås vissa ändringar i reglementet, närmast i fråga om rektorernas pensionsförhållanden.

13. Handelsgymnasiernas bestånd av undervisningsmateriel upprustas.

Handelsutbildningskommitténs betänkande föranledde icke några direkta åtgärder från statsmakternas sida. Utan närmare anknytning till de i betänkandet framlagda förslagen utfärdades emellertid den 5 juni 1953 en

ny kungörelse angående statsunderstödda handelsgymnasier (nr 528), vilken ersatte motsvarande kungörelse av år 1938 (nr 529). Den år 1953 utfärdade kungörelsen, vilken med en år 1957 (nr 371) företagen ändring alltjämt gäller, innebar främst att fastare bestämmelser rörande statsbidrag till handelsgymnasierna samt rörande löneställning, pensionsförhållanden m. m. för handelsgymnasiernas lärare tillskapades.

I skrivelse den 13 april 1955 gjorde Sveriges handelsgymnasiers riksförbund (i det följande betecknat »handelsgymnasieförbundet») framställning om ändring av vissa bestämmelser rörande de statsunderstödda handelsgymnasierna. Förbundet hemställde:

1. att kungörelsen den 5 juni 1953 angående statsunderstödda handelsgymnasier (nr 528) ersattes av en *stadga* och en *statsbidragskungörelse* för handelsgymnasierna;

2. att handelsgymnasiernas lärartjänster helt inordnades under statens allmänna avlöningsreglemente; samt att vid genomförandet av vad som föreslagits, måtte särskilt beaktas;

3. att statsbidrag till de statsunderstödda handelsgymnasierna borde utgå med *dels* 78 procent av gymnasiets kostnader enligt för rektor och lärare gällande avlöningsbestämmelser samt gymnasiets fortlöpande avgifter till statens pensionsanstalt, *dels* ett särskilt bidrag till övriga kostnader på 4 000 kronor per klassavdelning och år;

4. att rektorstjänsterna av Kungl. Maj:t inplacerades i avlöningsgrupper samt att hela rektorlönen inräknades i statsbidragsunderlaget;

5. att lektorstjänster inrättades i lönegrad Ca 31 och Ca 33 med i framställningen närmare angivna grunder för kompetensvillkor;

6. att kungörelsens benämning »övningslärartjänster» ändrades; samt

7. att undervisningsskyldigheten för ordinarie och extra ordinarie lärare i stenografi och maskinskrivning fastställdes till 24—30 timmar i veckan.

I utlåtande häröver den 29 augusti 1956 samt i anslagsframställning samma dag för budgetåret 1957/58 tillstyrkte överstyrelsen för yrkesutbildning i huvudsak de av förbundet framlagda förslagen.

Genom beslut den 18 januari 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt överstyrelsen för yrkesutbildning att i anslutning till riksförbundets framställning verkställa översyn av gällande bestämmelser rörande handelsgymnasierna samt att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

I en den 28 augusti 1957 dagtecknad utredning har överstyrelsen framlagt förslag till ändrade bestämmelser rörande statsunderstödda handelsgymnasier samt hemställt, att beslut måtte fattas om statsbidrag till sådana gymnasier enligt av överstyrelsen föreslagna grunder från och med budgetåret 1958/59. Överstyrelsen har härefter, i samband med sina årliga anslagsäskanden upprepat de i utredningen framlagda förslagen.

Yttranden över den framlagda utredningen har avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statens lönenämnd, Sveri-

ges handelsgymnasiernas riksförbund, Svenska fackläraryrkesförbundet och Läroverksläraryrkesförbundet.

Särskilda skrivelser i ämnet har sedermera ingivits dels gemensamt av Svenska industritjänstemannaförbundet, Handelstjänstemannaförbundet och Svenska bankmannaförbundet, dels var för sig av styrelsen för Sveriges handelsgymnasiernas riksförbund och Läroverksläraryrkesförbundet. Över sistnämnda framställning har skolöverstyrelsen avgivit utlåtande.

II. Gällande bestämmelser m. m.

De författningar, som reglerar handelsgymnasiernas förhållanden, är i första hand 1953 års kungörelse angående statsunderstödda handelsgymnasier samt 1958 års allmänna skolstadga. Vissa av handelsgymnasiekungörelsens bestämmelser, närmast de som rör tillsättning av lärare, har såvitt gäller kommunala handelsgymnasier satts ur spel genom tillkomsten av allmänna skolstadgan. Gällande bestämmelser har i huvudsak följande innebörd.

1. Handelsgymnasiernas utbildningslinjer m. m.

Statsunderstött handelsgymnasium skall omfatta tvåårig kurs, byggd på realexamen eller motsvarande kunskapsmått. Därjämte kan anordnas fyraårig kurs med aftonundervisning, grundad på samma kunskapsmått, samt ettårig studentkurs. Reglemente för varje handelsgymnasium, innehållande — förutom annat — de för gymnasiet gällande undervisningsplanerna, fastställes av överstyrelsen för yrkesutbildning. Utbildningen vid handelsgymnasium avslutas med en avgångsexamen (handelsgymnasieexamen) anordnad i enlighet med av överstyrelsen för yrkesutbildning meddelade bestämmelser. Handelsgymnasieexamen medför rätt till inträde vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg men icke till inträde vid andra högskolor eller vid rikets universitet.

2. Lärartjänster

Vid varje gymnasium skall, förutom en rektorstjänst, finnas ordinarie ämneslärartjänster och ordinarie övningslärartjänster till det antal Kungl. Maj:t bestämmer. Vidare må anställas extra ordinarie lärare, läraraspiranter, extra lärare och timlärare. Antalet extra ordinarie ämneslärartjänster, för vilka statsbidragsunderlaget beräknas efter högre lönegrad än Ae 19, bestämmes av Kungl. Maj:t. I övrigt bestämmes antalet extra ordinarie lärartjänster av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Rörande vid handelsgymnasium förekommande lärartjänster gäller härutöver i huvudsak följande.

Ordinarie rektorstjänst. För behörighet till rektorstjänst fordras att vara behörig till ordinarie ämneslärartjänst vid handelsgymnasium. Rektor skall åtnjuta lön motsvarande vad som utgår efter lönegrad ABp 25, dock att innehavare av rektorstjänst vid handelsgymnasium, som är förenad med rektorstjänst vid annan skola och som icke är att anse som huvudtjänst, skall åtnjuta de avlöningsförmåner Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer. Föreligger särskilda skäl kan lön — däremot icke statsbidrag — av Kungl. Maj:t medgivnas utgå efter högre lönegrad än ABp 25. Dyligt medgivande har lämnats i några fall. Rektors undervisningsskyldighet omfattar 10—16 veckotimmar efter överstyrelsens för yrkesutbildning bestämmande. I några fall har Kungl. Maj:t medgivit en lägre undervisningsskyldighet.

Ordinarie ämneslärartjänst. För behörighet till sådan tjänst kräves, bland annat, grundlig teoretisk insikt i tjänstens ämnen, förvärvat genom filosofie ämbets- eller licentiatexamen eller examen från handelshögskola, genomgång av lärarutbildningskurs av tillfredsställande omfattning, minst ett läsårs heltidstjänstgöring som lärare vid under statligt inseende stående läroanstalt samt, för tjänst huvudsakligen omfattande handelstekniska ämnen, minst ett års anställning, varigenom erforderlig praktisk erfarenhet kunnat förvärvas. Ordinarie ämneslärare skall åtnjuta lön motsvarande vad som utgår efter lönegrad Ao 23. Föreligger särskilda skäl kan lön — däremot ej statsbidrag — av Kungl. Maj:t medgivnas utgå efter högre lönegrad. Undervisningsskyldigheten skall motsvara vad som gäller för adjunkt vid allmänt läroverk med tjänstgöringen förlagd till gymnasiet.

Extra ordinarie ämneslärartjänst. Samma behörighetsvillkor som för ordinarie ämneslärartjänst gäller. Lön åtnjutes motsvarande vad som utgår till icke-ordinarie adjunkter vid de allmänna läroverken, därest läraren med avseende på teoretisk utbildning är behörig till ordinarie lektors- eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk. Undervisningsskyldigheten skall omfatta vad som enligt gällande avlöningsbestämmelser förutsättes för motsvarande befattningshavare vid allmänt läroverk.

Ordinarie övningslärartjänst. Med övningsämnena förstås i handelsgymnasiekungörelsen stenografi och maskinskrivning. För behörighet kräves studentexamen eller handelsgymnasieexamen eller likvärdiga kunskaper ävensom goda teoretiska insikter samt god praktisk färdighet och erfarenhet i till tjänsten hörande ämnen. Lön åtnjutes efter lönegrad, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer. Undervisningsskyldigheten omfattar 30 veckotimmar.

Övriga lärarkategorier. Beträffande övriga lärarkategorier — icke-ordinarie övningslärare, läraraspiranter, extra ämneslärare och timplärare —

föreligger, frånsatt i det följande redovisade tillsättningsföreskrifter, endast vissa föreskrifter rörande lönesättningen.

Tillsättning av lärartjänster. Tillsättningsbestämmelserna i handelsgymnasiekungörelsen är numera tillämpliga endast på enskilda handelsgymnasier. Enligt dessa bestämmelser skall alla tillsättningsbeslut fattas av gymnasiestyrelsen efter ett för skilda slag av tjänster något varierande förfarande.

Tillsättning av lärartjänster vid de kommunala handelsgymnasierna sker i enlighet med föreskrifter i 1958 års allmänna skolstadga, enligt vilka rektorstjänst skall tillsättas av överstyrelsen för yrkesutbildning efter förslag av skolstyrelsen i kommunen, ordinarie lärartjänst tillsättas av länskolnämnden efter förslag av skolstyrelsen samt icke-ordinarie lärare tillsättas av skolstyrelsen.

Statens allmänna avlöningsreglemente skall i vissa i handelsgymnasiekungörelsen angivna delar gälla för handelsgymnasiernas lärare. De bestämmelser av praktisk betydelse, som är undantagna, avser sjukvård.

Reglering för pension skall ske i statens pensionsanstalt i fråga om ordinarie och extra ordinarie lärartjänster.

3. Statsbidrag m. m.

Statsbidraget, som hänför sig till de klassavdelningar vid handelsgymnasium, för vilka statsbidrag enligt Kungl. Maj:ts beslut må utgå, utgör 60 procent av gymnasiet kostnader, dels för lön åt ordinarie och extra ordinarie lärare samt de icke-ordinarie lärare, till vilkas lön eller arvode statsbidrag må utgå enligt beslut av överstyrelsen för yrkesutbildning, dels för fortlöpande pensioneringsavgifter. Föreligger särskilda skäl må dock statsbidraget utgå med högre belopp än 60 procent av bidragsunderlaget. Det sammanlagda statsbidraget till handelsgymnasierna för visst budgetår får emellertid icke överstiga 70 procent av det totala bidragsunderlaget för gymnasierna. Förskott å statsbidrag för löpande budgetår utgår med högst 90 procent av statsbidraget för det senast förflutna budgetåret eller, om förskott ej utgått föregående budgetår, högst 90 procent av 60 procent av de beräknade lönekostnaderna för det löpande budgetåret. Det sistnämnda gäller sålunda för det fall, att klassavdelning nyinrättats vid gymnasium.

I fråga om det *kommunala ansvaret för handelsgymnasierna* föreskrives, att landsting eller kommun, inom vilken statsunderstött gymnasium är beläget, själv eller genom enskilda donatorer skall tillhandahålla för undervisningen erforderliga och lämpliga lokaler, underhålla dessa lokaler samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsbidraget.

Den praxis har utbildats, att ett handelsgymnasium skall ha varit i verk-

samhet fem år och under denna tid ha varit ställt under överstyrelsens för yrkesutbildning överinseende, innan gymnasiet blir statsbidragsberättigat. Finansieringen av gymnasiet sker alltså under de första fem åren uteslutande med kommunala eller enskilda medel. Likaledes har förekommit att vid statsunderstödda handelsgymnasier nya gymnasiekurser (exempelvis ettårig studentkurs) eller parallellavdelningar inrättats och drivits på kommunal bekostnad under något eller några år innan beslut om statsbidrag till kursen eller avdelningen har meddelats.

Handelsgymnasierna finansieras slutligen också, ehuru till endast mindre del, genom terminsavgifter, vilka må upptagas till belopp, som efter förslag av gymnasiets styrelse bestämmas av överstyrelsen för yrkesutbildning. Avgifterna uppgår per år till i genomsnitt cirka 200 kronor vid tvååriga kurser samt till belopp, varierande mellan 100 och 450 kronor vid ettåriga kurser samt mellan 25 och 175 kronor vid fyraåriga kurser. Befrielse eller nedsättning kan medgivas i enlighet med av överstyrelsen givna föreskrifter.

III. Handelsgymnasieorganisationens utveckling och nuvarande omfattning

Handelsgymnasieorganisationens utveckling redovisas i följande tabeller, av vilka den första utvisar utvecklingen av antalet handelsgymnasier samt antalet elever vid olika handelsgymnasiekurser, de båda följande examinationsutvecklingen dels i absoluta och dels i procentuella tal, och den sista tabellen antalet avdelningar vid de statsunderstödda handelsgymnasierna under budgetåret 1960/61.

Tabell 1. Antal handelsgymnasier samt antal handelsgymnasieelever höstterminerna 1935—1960

	Antal Hg.	Antal Hg m. st. bidrag	Antal elever			Summa
			2-årig kurs	1-årig kurs	4-årig kurs	
Höstterminen 1935	7	6	809	252		1 061
» 1940	9	9	1 069	257		1 326
» 1945	11	10	1 269	357	26	1 652
» 1950	14	11	1 464	292	206	1 962
» 1956	24	17	2 294	315	272	2 881
» 1957	24	17	2 409	322	265	2 996
» 1958	25	19	2 501	355	270	3 126
» 1959	26	21	2 713	437	287	3 437
» 1960	27	23	2 960	503	326	3 789

Tabell 2. Antalet examina åren 1946—60 vid skilda typer av gymnasier

Examens- år	Antal examina vid			Summa examina	Summa examina i procent av antalet 20-åringar
	allmän- bildande gymnasier	tekniska gymnasier	handels- gymnasier		
1946	4 062	497	540	5 099	5,44
1947	4 159	546	543	5 248	5,77
1948	4 075	605	537	5 217	5,69
1949	4 210	607	595	5 412	6,17
1950	4 391	745	566	5 702	6,40
1951	4 425	757	587	5 769	6,60
1952	4 817	730	692	6 239	7,20
1953	4 984	738	838	6 560	7,97
1954	5 289	756	868	6 913	8,37
1955	5 886	725	904	7 515	8,94
1956	6 502	733	884	8 119	9,25
1957	7 251	762	948	8 961	10,00
1958	7 814	842	973	9 626	10,35
1959	8 440	1 075	1 003	10 518	11,30
1960	9 200	1 206	1 093	11 499	11,95

Tabell 3. Procentuell fördelning av de examinerade åren 1946—60 på skilda typer av gymnasier

Examensår	Allmänbildande gymnasier	Tekniska gymnasier	Handels- gymnasier	Summa
1946	79,7	9,7	10,6	100
1947	79,2	10,4	10,3	100
1948	78,1	11,6	10,3	100
1949	77,8	11,2	11,0	100
1950	77,0	13,1	9,9	100
1951	76,7	13,1	10,2	100
1952	77,2	11,7	11,1	100
1953	76,0	11,2	12,8	100
1954	76,5	10,9	12,6	100
1955	78,3	9,6	12,0	100
1956	80,1	9,0	10,9	100
1957	80,9	8,5	10,6	100
1958	81,2	8,7	10,1	100
1959	80,3	10,2	9,5	100
1960	80,0	10,5	9,5	100

Tabell 4. Budgetåret 1960/61 statsunderstödda handelsgymnasier
och klassavdelningar

Handelsgymnasium	Tvååriga kursen årskurs		Ettåriga kursen	Fyraåriga kursen årskurs			
	1	2		1	2	3	4
Borås handelsgymnasium	2	2	—	—	—	—	—
Eskilstuna stads handelsgymnasium ..	1	1	—	—	—	—	—
Gävle handelsgymnasium (Gävle högre handelsinstitut)	2	2	—	—	—	—	—
Göteborgs handelsinstitut (Göteborgs handelsgymnasium)	5	4	4	—	—	—	—
Göteborgs stads handelsgymnasium med aftonundervisning	—	—	—	2	1	1	1
Halmstads handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Hälsingborgs handelsgymnasium	3	3	1	—	—	—	—
Jönköpings handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Kalmar handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Karlstads handelsgymnasium	2	2	—	—	—	—	—
Kristianstads handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Kronobergs handelsgymnasium i Alvesta	1	1	—	—	—	—	—
Linköpings handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Luleå handelsgymnasium	2	2	—	—	—	—	—
Malmö handelsgymnasium	5	4	2	1	1	1	1
Norrköpings handelsgymnasium	2	2	1	—	—	—	—
Stockholms stads handelsgymnasium (Frans Schartaus handelsinstitut) ..	9	7	4	2	2	1	1
Sundsvalls handelsgymnasium	2	2	1	—	—	—	—
Trollhättans handelsgymnasium	1	1	—	—	—	—	—
Umeå handelsgymnasium	2	2	—	1	—	—	—
Uppsala stads handelsgymnasium	1	1	1	—	—	—	—
Västerås handelsgymnasium	2	1	1	—	—	—	—
Örebro handelsgymnasium	2	2	1	—	—	—	—
Samtliga handelsgymnasier	49	44	16	6	4	3	3

Av tabell 1 framgår, att antalet elever vid handelsgymnasierna höstterminen 1960 var nästan dubbelt så stort som år 1950, mer än dubbelt så stort som år 1945 och mer än tre gånger så stort som år 1935. Antalet examina vid handelsgymnasierna har emellertid, som tabell 2 utvisar, icke ökat lika kraftigt, vilket tyder på en ökning av antalet utan examen avgångna elever. Av tabell 3 kan utläsas att antalet examina vid handelsgymnasierna år 1960 stod i något sämre relation till det sammanlagda antalet examina vid skilda typer av gymnasier än år 1946. Att utbyggnaden av handelsgymnasieorganisationen icke medfört en ökning av denna examinationsandel beror givetvis på att de andra gymnasietyperna expan-

derat ungefär lika mycket som handelsgymnasierna och möjligen även i någon mån på att handelsgymnasiernas tillväxt i något högre grad än genomsnittligt för hela gymnasieorganisationen motvägts av ovannämnda ökning av antalet utan examen avgångna elever. Av de i tabell 4 upptagna 23 statsunderstödda handelsgymnasierna är 20 kommunala och 3 enskilda. (De icke statsunderstödda handelsgymnasierna är samtliga kommunala). De 3 enskilda gymnasierna (Göteborgs, Hälsingborgs och Malmö) kan emellertid knappast sägas vara i egentlig mening »enskilda». Vederbörande kommuner utövar nämligen ett betydande inflytande genom sina representanter i dessa gymnasiers styrelser och bestrider även huvuddelen av de kostnader, som icke täckes av statsbidrag.

IV. Överstyrelsens reformförslag

1. Förslag och synpunkter i huvuddrag

a) Överstyrelsen

Överstyrelsens år 1957 framlagda utredning med förslag till ändrade bestämmelser rörande handelsgymnasierna har i vissa detaljer kompletterats eller ytterligare utvecklats i överstyrelsens under åren därefter ingivna *petita*. Sådana kompletterande förslag och synpunkter redovisas i det följande tillsammans med redogörelsen för överstyrelsens utredning. I några hänseenden, särskilt i vad gäller formerna för lärartillsättningen, har författningsändringar skett sedan utredningen framlades. I huvudsak — frånsatt gjorda kostnadsberäkningar — är denna dock alltjämt aktuell.

I väsentliga delar ansluter överstyrelsens förslag till de förslag, som framlades i handelsgymnasieförbundets skrivelse av år 1955. Överstyrelsen framhåller, med hänvisning bland annat till handelsgymnasieorganisationens tillväxt och den ökande efterfrågan på personal med merkantil utbildning, att handelsgymnasierna fått en allt större betydelse i landets undervisningsväsende samt att denna betydelse kan antagas bli än större inom en nära framtid. Mot bakgrund härav finner överstyrelsen det självklart, att handelsgymnasierna skall vara föremål för samma omvårdnad från det allmännas sida som andra gymnasieformer.

I syfte att skapa ökad jämställdhet mellan handelsgymnasierna och övriga gymnasieformer föreslår överstyrelsen *dels* förbättrade statsbidragsgrunder för handelsgymnasier och i samband härmed förbud mot upptagande av elevavgifter vid dessa, *dels* inrättande av lektors- och adjunktstjänster inom handelsgymnasieorganisationen ävensom vissa förbättringar

av lärarnas anställningsvillkor och *dels* ombildning av de tvååriga handelsgymnasierna till treåriga handelsgymnasier, vilka på samma sätt som övriga gymnasier skall kunna leda vidare till studier vid universitet och högskolor. Överstyrelsen föreslår också, att nuvarande handelsgymnasiekungörelse ersättes med en stadga för handelsgymnasierna samt en statsbidragskungörelse.

b) Remissyttranden

I det stora hela tillstyrker remissinstanserna en handelsgymnasierreform efter de av överstyrelsen uppdragna riktlinjerna. Enighet föreligger sålunda om önskvärdheten av ett avskaffande av elevavgifterna och om nödvändigheten av att, för genomförande av en dylik åtgärd, höja statsbidragen till handelsgymnasierna. De i denna fråga förekommande olikheterna i uppfattning begränsar sig till storleken av föreslaget årligt bidrag per klassavdelning till anskaffande av undervisningsmateriel o. dyl. I fråga om inrättande av lektors- och adjunktstjänster vid handelsgymnasierna samt övriga förslag till förbättring av handelsgymnasielärarnas förhållanden har avvikande och även sinsemellan skiljaktiga meningar yppats främst rörande villkoren för behörighet till nämnda slag av tjänster. Eljest har överstyrelsens förslag också i denna del vunnit huvudsaklig anslutning. Inrättande av treåriga handelsgymnasier har tillstyrkts av de remissinstanser som uttalat sig i denna fråga med undantag av statskontoret. Mot förslaget om ersättande av nuvarande handelsgymnasiekungörelse med en stadga och en statsbidragskungörelse har ingen erinran riktats.

2. Statsbidragsgrunderna

a) Överstyrelsen

Överstyrelsen berör inledningsvis frågan om ett förstatligande av handelsgymnasierna. I och för sig kunde enligt överstyrelsen skäl anföras för en dylik åtgärd, främst att först därigenom full likställighet skulle uppnås med de allmänna och de tekniska gymnasierna. Emellertid finner överstyrelsen det icke nödvändigt att i detta sammanhang aktualisera frågan, i synnerhet som flera frågor rörande det allmänna skolväsendets organisation i statlig eller kommunal regi är svävande.

Beträffande principerna för beräkningen av statsbidragen till handelsgymnasierna biträder överstyrelsen den av handelsgymnasieförbundet uttalade uppfattningen, att bidraget bör utgå efter för samtliga statsunderstödda handelsgymnasier enhetliga grunder. Till stöd för denna uppfattning åberopar överstyrelsen, i likhet med handelsgymnasieförbundet, handelsgymnasiernas enhetliga karaktär samt de över lag långt över den föreskriv-

na minimigränsen liggande kommunala bidragen till handelsgymnasierna. I samband med att statsbidragen göres enhetliga för samtliga statsunderstödda handelsgymnasier bör enligt överstyrelsen en bestämmelse motsvarande 8 § yrkesskolstadgan införas, avseende skyldighet för handelsgymnasierna att medverka vid utbildning av lärare.

I fråga om statsbidragens storlek framhåller överstyrelsen, att skälen för en höjning av statsbidragen blivit allt starkare, främst med hänsyn till behovet av en lindring av handelsgymnasiernas elevavgifter. Överstyrelsen anser det självklart att, sedan terminsavgifterna i princip avskaffats vid de allmänna läroverken, de tekniska gymnasierna och de högre kommunala skolorna, samma åtgärd bör genomföras vid handelsgymnasierna. En sammanställning över handelsgymnasiernas elevavgifter visar, att dessa i genomsnitt uppgår till cirka 200 kronor per elev och läsår. — Enligt handelsgymnasieförbundet skulle, under förutsättning att kommunbidragen uppgick till en tredjedel av statsbidragen, statsbidrag erfordras med dels 78 procent av kostnaderna för lärarlöner och pensionsavgifter, dels 4 000 kronor för övriga kostnader per klassavdelning och år för att elevavgifterna skulle kunna begränsas till 50—100 kronor per år. Som särskild motivering för sistnämnda bidrag framhöll förbundet betydelsen av att handelsgymnasierna kunde förses med tillräcklig och modern undervisningsmateriel. — Överstyrelsen förordar en höjning av statsbidragen till 78 procent och biträder även handelsgymnasieförbundets hemställan om ett särskilt bidrag per klassavdelning. Det av förbundet angivna bidragsbeloppet, 4 000 kronor per klassavdelning, föreslås emellertid reducerat till 2 000 kronor per klassavdelning av tvåårig och ettårig kurs och till 1 000 kronor per avdelning av fyraårig kurs. Som motivering härför anför överstyrelsen, att å ena sidan i genomsnitt drygt hälften av handelsgymnasiernas elever rekryteras från andra kommuner än gymnasiekommunen, något som motiverar särskild compensation åt dessa skolor för ett avskaffande av elevavgifterna. Å andra sidan finner överstyrelsen det icke oberättigat, att kommunerna får bära en något större andel av kostnaderna för elevavgifternas avskaffande i vad gäller de från gymnasiekommunerna kommande eleverna.

Om statsbidragen utginge enligt överstyrelsens förslag, skulle alltså de kommunala handelsgymnasiernas kostnader för avskaffande av elevavgifterna — fränsett eleverna från den egna kommunen — komma att ungefärligen täckas. Den tidigare proportionen mellan statsbidrag och kommunalt bidrag komme däremot icke att återställas. Om väl höjningen av statsbidraget till 78 procent genomfördes men det särskilda bidraget icke skulle bli beviljat, befarar överstyrelsen, att man nödgas avstå från att avskaffa elevavgifterna, vilket enligt överstyrelsens mening skulle skapa en ohållbar situation.

I samband med bidragshöjningen anser överstyrelsen det böra föreskrivas, att de kommunala handelsgymnasierna icke får upptaga elevavgifter. Bestämmelsen i den nuvarande kungörelsen, att kommun, inom vars om-

råde statsunderstött handelsgymnasium är beläget, skall lämna ett kontant bidrag uppgående till minst en tredjedel av statsbidraget, föreslås utgå beträffande de nämnda handelsgymnasierna, enär bestämmelsen för dessa saknar funktion; kommunerna har givetvis det slutliga ekonomiska ansvaret för av dem upprättade skolor.

Beträffande de tre enskilda gymnasierna anser överstyrelsen, att ett helt avskaffande av elevavgifterna icke kan påfordras. För dessa anses också den nuvarande bestämmelsen om kommuns minimibidrag böra bibehållas. Överstyrelsen förutsätter dock, att ifrågavarande kommuner själva skall öka sina bidrag till dessa gymnasier, så att elevavgifterna även där kan avskaffas.

I fråga om sättet för utbetalandet av statsbidragen föreslår överstyrelsen icke några ändringar.

b) Remissyttranden

Riksräkenskapsverket och *arbetsmarknadsstyrelsen* tillstyrker överstyrelsens förslag till ändrade statsbidragsgrunder och anför som huvudskäl till sitt tillstyrkande önskvärdheten av att avskaffa elevavgifterna. Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar därjämte den uppfattningen, att handelsgymnasierna successivt bör förstatligas i likhet med övriga gymnasier, dock att, såsom överstyrelsen anført, vissa frågor rörande det allmänna skolväsendets organisation först bör klarläggas.

Statskontoret tillstyrker statsbidrag med 78 procent av gymnasiernas kostnader för lärarlöner. Beträffande det föreslagna driftbidraget per klassavdelning förordar statskontoret att, därest statsfinansiella förutsättningar härför föreligger, bidraget skall utgå med 1 500 kronor per klassavdelning, d. v. s. samma belopp som de centrala yrkesskolorna åtnjuter till övriga kostnader för handelskurser på heltid.

Handelsgymnasieförbundet finner med tillfredsställelse att överstyrelsen tillstyrkt förbundets hemställan om ett enhetligt statsbidrag med 78 procent av kostnaderna för lärarlöner och pensionsavgifter. Mot överstyrelsens förslag om ett särskilt bidrag med 2 000 kronor per klassavdelning och år (1 000 kronor för aftonkurser) reser förbundet bestämda invändningar. Förbundets eget förslag om ett bidrag med 4 000 kronor per år grundade sig på omsorgsfulla beräkningar, varav framgick bland annat att icke ens härigenom skulle vinnas möjlighet att helt avskaffa elevavgifterna, därest den kommunala andelen beräknades böra liksom tidigare uppgå till en tredjedel av statsbidraget. Förbundet finner icke heller någon hållbar motivering ha anförts för ett frångående av tidigare tillämpad princip om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Vidare framhålles att kostnaderna för undervisningsmateriel är stora, bland annat på grund av stark förslitning av utrustningen. Förbundet hemställer, att bidraget till övriga kost-

nader upptages med 4 000 kronor per klassavdelning och år (vid aftonkurserna 2 000 kronor).

Facklärarförbundet ansluter sig till handelsgymnasieförbundets uppfattning.

3. Lärarfrågor

a) Överstyrelsen

Inrättande av lektors- och adjunktstjänster. Handelsgymnasieförbundet har i den till grund för överstyrelsens utredning liggande framställningen understrukt, att någon annan tillfredsställande lösning på handelsgymnasiernas lärarrekruteringsproblem icke finnes än full likställighet med de allmänna gymnasierna och de högre tekniska läroverken i fråga om arten av förefintliga lärartjänster. Förbundet hemställer därför om ingrättande av lektorstjänster och adjunktstjänster vid handelsgymnasierna.

Överstyrelsen delar förbundets uppfattning och hävdar, att denna fråga i längden är av minst samma betydelse som frågan om statsbidragsgrunderna. Handelsgymnasiernas undervisning är av gymnasial karaktär. I åtskilliga ämnen bygger den direkt på realskolans grund och i andra ämnen, nämligen fackämnena, måste den anses vara av lika kvalificerad art som de tekniska gymnasiernas fackundervisning. Överstyrelsen tillstyrker sålunda ingrättande av lektorstjänster i A 26 och A 24 ävensom ordinarie adjunktstjänster i samma lönegrad som nuvarande ämneslärartjänster, d. v. s. A 23.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1961/62 anför överstyrelsen härutöver, att svårigheterna att anskaffa heltidsanställda lärare säkerligen skulle minska, om även vid handelsgymnasierna medgäves utbyte av ordinarie ämneslärartjänster (lektors- och adjunktstjänster) mot icke-ordinarie tjänster i likhet med vad som enligt kungl. brev den 19 december 1952 gäller i fråga om högre skolor. Överstyrelsen föreslår, att motsvarande bestämmelser även utfärdas beträffande statsunderstödda handelsgymnasier.

Behörighetsvillkor. Överstyrelsen urskiljer två huvudgrupper av läroämnena, nämligen dels sådana ämnen som direkt motsvarar läroämnena vid de allmänna gymnasierna, d. v. s. huvudsakligen svenska, engelska, franska och tyska (i det följande benämnda allmänna ämnen), dels företagsekonomiska ämnen, varmed här huvudsakligen förstås bokföring, kontorsorganisation, handelslära, handelsräkning och distributionslära. Härutöver räknar överstyrelsen med ekonomisk geografi och nationalekonomi samt handelsrätt och samhällslära såsom särskilda ämnen eller ämneskombinationer.

För behörighet till lektorstjänst i allmänna ämnen bör enligt överstyrelsen krävas samma villkor som för behörighet till lektorstjänst vid allmänt läroverk i ifrågavarande ämnen. Såsom synnerligen önskvärt framhålles

emellertid att dispens kan givas filosofie magistrar, som utöver sin akademiska examen skaffat sig handelsutbildning jämte eventuellt längre tids merkantil yrkespraktik och som måhända ytterligare meriterat sig genom författarskap av pedagogisk eller vetenskaplig art. För dispens bör normalt krävas extra meritering i två av de tre nämnda hänseendena. Som särskild motivering för detta förslag framhålles handelsgymnasiets karaktär av yrkesutbildande skola.

För behörighet till *lektorstjänst i företagsekonomiska ämnen* föreslår överstyrelsen följande villkor:

ekonomie licentiatexamen med betyget *Med beröm* godkänd eller därutöver i tjänstens huvudämnen eller däremot svarande ämnen, eller

civilekonomexamen vid handelshögskola med betyget *Med beröm* godkänd eller därutöver i tjänstens huvudämnen eller däremot svarande ämnen jämte föregående praktisk verksamhet, vetenskapliga studier och vetenskapligt författarskap eller framstående verksamhet inom det ekonomiska området, varigenom särskild lämplighet för tjänsten ådagalagts.

Med hänsyn till att betygspraxis vid handelshögskolorna varit växlande och att i synnerhet förr civilekonomerna ofta nöjde sig med lägre betyg än *Med beröm* godkänd i ämnet företagsekonomi, förordar överstyrelsen, att även i detta fall dispenser lämnas under förutsättning att meriteringen i övrigt är god.

Behörighet till *lektorstjänster i ekonomisk geografi och i nationalekonomi* föreslås kunna förvärfvas såväl på sätt som är föreslaget beträffande tjänster i allmänna ämnen som på sätt som är föreslaget beträffande tjänster i företagsekonomiska ämnen.

Lektorstjänster i handelsrätt och samhällslära bedömes endast komma att finnas i ringa antal. Överstyrelsen föreslår en behörighetsföreskrift av den innebörden, att därest i lektorstjänst ingår läroämne, som icke är att hänföra till någon av de förutnämnda ämnesgrupper beträffande vilka preciserade behörighetsvillkor uppställts, det skall ankomma på överstyrelsen att i varje särskilt fall utfärda föreskrift om villkoren för behörighet. En motsvarande föreskrift föreslås gälla även för adjunktstjänster.

De särskilda behörighetsvillkoren för *ordinarie eller extra ordinarie adjunktstjänst* föreslås av överstyrelsen — med en mindre omformulering — överensstämja med vad som enligt nuvarande kungörelse gäller för ordinarie och extra ordinarie ämneslärare, nämligen att sökande till ordinarie eller extra ordinarie adjunktstjänst skall, allt efter de ämnen som höra till den sökta tjänsten, genom avlagd filosofisk ämbetsexamen eller examen från handelshögskola ha förvärvat grundlig teoretisk insikt i till tjänsten hörande ämnen.

Behörighet till adjunktstjänst, i vilken ingår ett eller flera av ämnena nationalekonomi, samhällslära och handelsrätt, anser överstyrelsen böra kunna erhållas även genom avlagd statsvetenskaplig-juridisk examen.

I fråga om de i nuvarande kungörelse 8 § i övrigt angivna behörighetsvillkoren angives endast redaktionella förändringar behöva företagas.

För de nuvarande ordinarie ämneslärarna föreslås att genom en övergångsbestämmelse möjlighet beredes att erhålla lektorstjänster, givetvis i den utsträckning vederbörande gymnasium tilldelas sådana tjänster. Då nuvarande innehavare av ordinarie ämneslärartjänster har väl vitsordad tjänstgöring som handelsgymnasielärare att åberopa och dessutom ytterligare meriter, anser överstyrelsen dispenser böra medgivnas utan alltför stor restriktivitet, även om vederbörande lärare icke fyller de betingelser för dispens vid nytillsättning av tjänster, för vilka tidigare redogjorts.

Lönegradsplacering av lektorer. I fråga om lektors inplacering i lönegrad föreslår överstyrelsen, att Kungl. Maj:t i särskilt brev meddelar bestämmelser, motsvarande bestämmelserna i kungl. brev den 19 december 1952 i fråga om inplacering i lönegrad av ämneslärare vid högre tekniskt läroverk. Lektor borde sålunda placeras i lönegrad A 26, om han *antingen* avlagt disputationssprov för filosofie eller ekonomie doktorsgrad *eller* på grund av praktisk-merkantil verksamhet av särskild betydelse för lärarbefattning vid handelsgymnasium i förening med för lektorstjänst i allmänhet vid dylikt gymnasium föreskriven kompetens av Kungl. Maj:t förklarats behörig att inneha lektorstjänst i lönegraden A 26.

Antalet lektors- och adjunktstjänster. Närmast till hands låge, uttalar överstyrelsen, att ett bestämt antal lektors- och respektive adjunktstjänster (i det följande gemensamt benämnda ämneslärartjänster) inrättades, vilka fördelades på de olika gymnasierna efter Kungl. Maj:ts beslut. Med hänsyn till framför allt att de flesta handelsgymnasierna är relativt små skolenheter med kanske endast en ordinarie lärare förutom rektor, skulle detta emellertid lätt medföra praktiska svårigheter. Om ett litet gymnasium med endast en ordinarie lärare vore tilldelad en lektorstjänst, begränsades därigenom antalet möjliga sökande avsevärt; det kanske rent av i flera fall icke skulle bli möjligt att besätta tjänsten. Även vid de större gymnasierna kunde liknande svårigheter uppstå.

Av nämnda skäl anser överstyrelsen det lämpligast, att Kungl. Maj:t föreskriver, vilket antal ordinarie ämneslärartjänster som visst budgetår må vara inrättade vid de statsunderstödda handelsgymnasierna med tillägg, att därav högst ett visst antal får vara lektorstjänster, varjämte varje gymnasium tilldelas ett visst antal ämneslärartjänster, av vilka var och en må vara antingen lektors- eller adjunktstjänst med beaktande av vad som föreskrivits om högsta antalet lektorstjänster. När ordinarie ämneslärartjänst vid visst gymnasium skall besättas, får skolstyrelsen ingå till överstyrelsen med anhållan att få ledigförklara tjänsten *antingen* som lektorstjänst *eller* som adjunktstjänst *eller* som lektors- alternativt adjunktstjänst.

I fråga om de principer, efter vilka antalet ordinarie ämneslärartjänster

bör fastställas, bygger överstyrelsens förslag på en mellan statsmakterna och Sveriges akademikers centralorganisation träffad överenskommelse, enligt vilken den del av lärarbehovet, som täckes genom ordinarie lärare, skall uppgå till, vid de allmänna läroverken och de kommunala flickskolorna (i bägge fallen med undantag av de lägsta klasserna) 90 procent samt vid de kommunala realskolorna och de praktiska kommunala realskolorna 80 procent.

Överstyrelsen föreslår, att ordinarie ämneslärartjänster successivt inrättas vid handelsgymnasierna till ett antal, svarande mot 80 procent av lärarbehovet i förekommande läroämnen. För tillämpning av denna princip kräves emellertid att gymnasierna har en viss minimistorlek och överstyrelsen förordar därför vissa modifikationerna av nämnda princip i vad gäller handelsgymnasier med fem eller färre klassavdelningar. Enligt överstyrelsen finnes, om rektor helt fullgör sin undervisningsskyldighet vid gymnasiet, utrymme för en heltidsanställd ämneslärare vid ett gymnasium med två klassavdelningar, tre ämneslärare vid ett gymnasium med fyra klassavdelningar och fyra ämneslärare vid ett gymnasium med fem klassavdelningar. Om däremot rektor icke fullgör hela sin undervisningsskyldighet vid gymnasiet eller om förening av lärartjänster vid två skolor kommer till stånd, kan utrymme finnas för ytterligare någon ämneslärartjänst.

Lärare i stenografi och maskinskrivning. I 7 § handelsgymnasiekungörelsen stadgas, att vid handelsgymnasierna skall vara inrättade bland annat ordinarie *övningslärartjänster*. I samma paragraf anges vidare att med övningsämnen förstås i ifrågavarande kungörelse stenografi och maskinskrivning.

Överstyrelsen anför, att benämningen övningslärartjänster för berörda tjänster medfört åtskillig oklarhet om dessa tjänsters natur och föreslår, att dessa tjänster får benämningen »lärartjänster i stenografi och maskinskrivning».

Med hänsyn tagen till bland annat den tid som erfordras för granskning av elevernas skriftliga arbeten i stenografi föreslår överstyrelsen, att undervisningsskyldigheten för nu ifrågavarande lärare i princip fastställs till 30 veckotimmar, men att den minskas med en veckotimme för varje helt fyrantal veckotimmar, som läraren undervisar i stenografi. Om en lärare undervisar 24 veckotimmar i stenografi, skall han sålunda därigenom ha fullgjort sin undervisningsskyldighet.

Vid handelsgymnasierna finnes för närvarande inrättade fyra ordinarie övningslärartjänster (lärartjänster i stenografi och maskinskrivning) med följande av Kungl. Maj:t bestämda lönegradsplacering: Göteborgs handelsinstitut Ao 17, Hälsingborgs handelsgymnasium Ao 16, Malmö handelsgymnasium Ao 18 och Norrköpings handelsgymnasium Ao 16. Vidare har medgivits inrättande av fyra extra ordinarie övningslärartjänster, samtliga i

Ae 14. — Överstyrelsen förordar, att generella bestämmelser om lönesättningen för ifrågavarande lärarkategori med det snaraste utfärdas, även omfattande bestämmelser angående reglerad befordringsgång. Vidare anser överstyrelsen en komplettering böra ske av bestämmelserna om extra ordinarie lärartjänster i stenografi och maskinskrivning, bland annat med ett angivande av behörighetsvillkoren för dylika tjänster.

Tillsättningsförfarande. Överstyrelsen förordar, att ordinarie ämneslärartjänst vid statsunderstött handelsgymnasium, således lektors- och adjunktstjänst, framgent skall tillsättas av överstyrelsen för yrkesutbildning, sedan skolstyrelsen (gymnasiestyrelsen) avgivit ett motiverat förord och länskolnämnden yttrat sig. Överstyrelsen framhåller, att det i flera fall måste bli en bedömningsfråga, huruvida en sökande skall anses ha uppfyllt kompetenskraven för erhållande av lektorstjänst. Denna bedömning bör enligt överstyrelsens mening ske centralt.

I fråga om tillsättning av lärartjänster i stenografi och maskinskrivning förordar överstyrelsen, att detta alltjämt skall ankomma på vederbörande gymnasiestyrelse.

Fyllnadstjänstgöring vid annan skola. Överstyrelsen framhåller i sin utredning, att Kungl. Maj:t genom särskilda beslut medgivit, att lärare vid vissa angivna handelsgymnasier må fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet vid annan läroanstalt, ävensom att lärare vid annan läroanstalt må fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet vid handelsgymnasium. Som förutsättning för dessa medgivanden gäller, att särskilda kostnader ej härigenom åsamkas statsverket. En dylik samordning är till stor fördel både i fråga om ämneslärare samt lärare i stenografi och maskinskrivning, särskilt för de mindre handelsgymnasierna, där ringa utrymme för heltidsanställning av lärare i de olika ämnena finnes. Överstyrelsen förordar därför införande i en kommande kungörelse eller stadga av ett mer generellt medgivande till sådan samordning.

I ett av *skolöverstyrelsen* i samråd med *överstyrelsen för yrkesutbildning* den 5 september 1960 avgivet utlåtande över en framställning från *läroverkslärarnas riksförbund* har beträffande fyllnadstjänstgöring föreslagits en föreskrift av följande lydelse.

Med ändring av häremot stridande bestämmelser förordnas, att lärare vid handelsgymnasium må erhålla en del av sin tjänstgöring förlagd till realskola liksom ock lärare vid realskola må erhålla en del av sin undervisning förlagd till handelsgymnasium, dock under förutsättning, att särskilda kostnader ej härigenom åsamkas statsverket.

I sin till grund för nämnda utlåtande liggande framställning anförde läroverkslärarnas riksförbund, att betydande vinster stod att erhålla med avseende såväl på byggnader, utrustning och administration som på ett mer

ändamålsenligt utnyttjande av lärarkrafter. Enligt riksförbundets mening borde hittills föreskrivna begränsningar i möjligheterna till reell samorganisation snarast undanröjas. I första hand förordade förbundet en samordning av det slag, som förekommer med avseende på kommunalt gymnasium å ena sidan och allmänt läroverk eller kommunal realskola å andra sidan. Enligt kungl. brev den 24 september 1937 kan lärare vid sådant gymnasium få en del av sin tjänstgöring förlagd till realskolan och vice versa, allt under förutsättning att särskilda kostnader ej härigenom åsamkas statsverket.

Rektorernas lönegradsplacering och undervisningsskyldighet. Genom beslut av Kungl. Maj:t har medgivande lämnats för rektorer vid vissa större handelsgymnasier att uppbära lön efter högre lönegrad än den i handelsgymnasiekungörelsen föreskrivna ABp 25. Dessa medgivanden påverkar icke statsbidraget till ifrågavarande gymnasier, vilket således alltjämt utgår på grundval av ABp 25.

Enligt överstyrelsens mening bör samtliga handelsgymnasierrektorer få sina löner omprövade och placeras i avlöningsgrupper på samma sätt som rektorerna vid allmänna och tekniska läroverk samt högre kommunala skolor. Överstyrelsen anser vidare att, i de fall rektor åtnjuter lön efter högre lönegrad än den lägsta, också statsbidraget bör utgå efter den högre lönegraden. Att rektor medgivits åtnjuta högre lön har ju, framhålles det, sin grund i det större ansvar, som är förbundet med rektorat för en större skola.

Beträffande rektors undervisningsskyldighet föreslår överstyrelsen ett tillägg till gällande bestämmelser härom, som ger överstyrelsen möjlighet att medgiva minskning av rektors undervisningsskyldighet under den i kungörelsen angivna. Bestämmelser av motsvarande innebörd återfinnes i stadgan för tekniska fackskolor och tekniska gymnasier liksom även i läroverksstadgan.

Inordnande av handelsgymnasiernas lärartjänster under Saar m. m. Handelsgymnasieförbundet anförde i sin ovan sammanfattningsvis refererade framställning, att så länge icke Saar vore helt tillämpligt på handelsgymnasiernas lärare, skulle en anställning vid ett handelsgymnasium komma att te sig oförmånligare och otryggare än anställning vid exempelvis de högre tekniska läroverken och de allmänna läroverken. — Överstyrelsen ansluter sig till handelsgymnasieförbundets uppfattning med framhållande av att detta utgör en naturlig konsekvens av överstyrelsens uppfattning rörande jämställdhet mellan handelsgymnasier och övriga gymnasietyper. En anställning som lärare vid handelsgymnasium måste te sig minst lika förmånlig och trygg som en anställning vid högre kommunala skolor. Då ett särskilt avlöningsreglemente för handelsgymna-

sierna synes uteslutet, anser överstyrelsen ett inordnande av dessa gymnasiernas rektorer och lärare under Saar vara en naturlig lösning.

Överstyrelsen föreslår härjämte ändring i det förhållandet, att tjänstårsberäkning i pensionshänseende i vissa fall är beroende av särskild avgiftsbetalning från huvudmans sida.

b) Remissyttranden

Överstyrelsens förslag om att lektors- och adjunktstjänster skall finnas inrättade vid handelsgymnasierna tillstyrkes eller lämnas utan erinran i samtliga remissyttranden. *Statskontoret* anför som motivering för sitt tillstyrkande, bland annat, att vid de högre tekniska läroverken finnes lektorer både i språk och i handelstekniska ämnen. *Handelsgymnasieförbundet, facklärarförbundet* och *läroverkslärarnas riksförbund* anser inrättandet av lektors- och adjunktstjänster vara av vital betydelse för uppnående av likställighet mellan å ena sidan handelsgymnasier och å andra sidan högre tekniska läroverk samt allmänna läroverk.

I fråga om det antal lektors- och adjunktstjänster, som bör inrättas, har endast *statskontoret* och *statens lönenämnd* uttalat någon mening. *Statskontoret* förordar en kraftig nedskärning i förhållande till vad överstyrelsen föreslagit. Ämbetsverket uttalar härom.

Beträffande antalet tjänster må erinras, att Kungl. Maj:t fastställer antalet ordinarie ämneslärartjänster vid varje gymnasium. Sedan den 1 juli 1953, då bestämmelsen härom tillkom, ha åtskilliga nya ämneslärartjänster medgivits. Alltjämt är dock antalet förhållandevis avsevärt lägre än vid de allmänna läroverken, vilket emellertid delvis torde sammanhånga därmed, att läroanstalterna av olika orsaker icke anhållit om flera tjänster — samtliga ansökningar om inrättande av befattningar i lönegrad A 23 synas nämligen ha bifallits. Att fastställa en ram av totalt 72 tjänster, när det nuvarande antalet är 47, förefaller mot bakgrunden av det anförda knappast lämpligt. *Statskontoret* avstyrker alltså detta förslag, så mycket mer som ämbetsverket icke kan biträda uppfattningen att antalet lektorat bör bestämmas med utgångspunkt från de av överstyrelsen gjorda uppskattningarna (2/3 av 72 = 48 lektorat). Enligt *statskontorets* mening bör sagda antal vara starkt begränsat, för vilken ståndpunkt bland annat det förhållandet talar, att gymnasierna äro tvååriga.¹ I första hand synes ifrågakomma, att nyckelämnen som svenska, engelska, tyska och bokföring i viss utsträckning bli representerade av en lektor åtminstone vid de större skolorna. Ämbetsverket vill för sin del räkna med totalt 20 lektorer i den nuvarande handelsgymnasieorganisationen. Detta antal torde dock icke erfordras redan för nästa budgetår. Det lär få ankomma på överstyrelsen — om nu *statskontorets* uppfattning vinner beaktande — att avgiva förslag i detta hänseende med utgångspunkt från i första hand det nuvarande antalet lektorskompetenta lärare. Möjligheter torde icke böra beredas de nuvarande icke lektorskompetenta lärarna att övergå till lektorsbefattning.

¹ *Anm.*: *Statskontoret* har avstyrkt förslaget om statsbidrag till treåriga kurser.

Statens lönenämnd anser, att lektorstjänster icke bör inrättas i större antal än att lektorerna kan fullgöra hela sin undervisningsskyldighet vid respektive handelsgymnasier.

De av överstyrelsen föreslagna villkoren för behörighet till lektorstjänst vid handelsgymnasium har, med smärre tillägg och förslag till ändringar i vissa detaljer, i det stora hela tillstyrkts av *handelsgymnasieförbundet*, *facklärarförbundet* och *läroverkslärares riksförbund*. Organisationerna delar överstyrelsens mening rörande behovet av viss obundenhet vid meritvärdering och behörighetsprövning med hänsyn till den yrkesutbildande karaktären hos handelsgymnasiernas undervisning. Vidare noterar organisationerna med tillfredsställelse överstyrelsens förslag om en liberal dispensgivning för överflyttning av nuvarande ordinarie ämneslärare på lektorstjänster. — *Handelsgymnasieförbundet* anser kravet på genomgång av praktisk lärarkurs av tillfredsställande omfattning böra preciseras till att avse antingen praktisk lärarkurs för läroverkslärare (provår) eller av överstyrelsen för yrkesutbildning anordnad pedagogisk utbildningskurs för blivande heltidsanställda handelslärare. *Facklärarförbundet* finner det inkonsekvent, att en civilekonom med betyget Med beröm godkänd skulle bli behörig medan en filosofie magister skulle behöva söka dispens. Förbundet förordar, att behörighet skall tillerkännas både civilekonomer och filosofie magistrar med vissa, jämställda och tydligt angivna extra meriter. *Läroverkslärares riksförbund* framhåller, att statsvetenskaplig-filosofisk examen ger samma eller högre kompetens i nationalekonomi och alltid högre kompetens i samhällslära i jämförelse med statsvetenskaplig-juridisk examen. Enligt riksförbundets uppfattning bör därför de båda examina jämföras och sålunda båda ge behörighet till adjunktstjänst, i varje fall om betygssumman i de ifrågavarande ämnena är två enheter eller däröver.

Mer restriktiva behörighetsvillkor förordas av *statskontoret* och *lönenämnden*. Statskontoret anser, att för behörighet till lektorstjänst i språk bör gälla samma villkor som vid de allmänna läroverken. Föreslagna dispensmöjligheter för filosofie magistrar med viss extra meritering avstyrkes. De av överstyrelsen för behörighet till lektorstjänst i handelstekniska ämnen föreslagna villkoren tillstyrkes. Under erinran att ämneslärare (enligt överstyrelsens förslag: adjunkter) i dylika ämnen skall ha avlagt examen vid handelshögskola, avstyrker ämbetsverket däremot den förordade möjligheten till dispens från dessa villkor. Likaledes avstyrkes att nuvarande icke lektorskompetenta lärare skulle få möjlighet att övergå på lektorstjänst. — Lönenämnden anser lika höga och lika specificerade behörighetsvillkor böra gälla som vid andra skolformer. Föreslagna dispensmöjligheter för filosofie magistrar och för nuvarande ordinarie ämneslärare avstyrkes. I de fall särskilda föreskrifter om behörighetsvillkor erfordras, bör sådana enligt lönenämndens mening utfärdas av Kungl. Maj:t och icke av överstyrelsen.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar tvekan beträffande dispensmöjlighet för filosofie magistrar till lektorstjänst i språk. Även om det med hänsyn till språkundervisningens inriktning vid handelsgymnasierna kan vara av värde, att språklärarna besitter viss handelsteknisk utbildning eller erfarenhet, bör de allmänna villkoren för behörighet till lektorstjänst i språk upprätthållas, detta även med hänsyn till den önskvärda likställigheten mellan de olika gymnasieformerna. Styrelsen anser dock, att filosofie magistrar med grundlig handelsteknisk fackutbildning bör beredas vissa möjligheter att dispensvägen få söka och inneha lektorstjänst. Beträffande lektorstjänster för kvalificerade civilekonomer i företagsekonomiska ämnen räknar arbetsmarknadsstyrelsen med att konkurrensen från näringslivet kommer att nödvändiggöra inrättandet av vissa lektorstjänster för denna kategori.

Mot de av överstyrelsen föreslagna reglerna för lektorstjänsternas lönegrads placering har ingen erinran riktats.

Överstyrelsens förslag i fråga om lärartjänster i stenografi och maskinskrivning har berörts endast av *statskontoret* och *lönenämnden*. Statskontoret erinrar om sitt tidigare tillstyrkande såväl av den nu föreslagna nya beteckningen av dessa lärartjänster som av en definitiv reglering av de (tre) ordinarie övningslärartjänsterna vid handelsgymnasierna. *Lönenämnden* uttalar i ifrågavarande hänseende ej annan erinran än att nämnden icke blivit övertygad om att den föreslagna reduktionsregeln med avseende på stenografilärares undervisningsskyldighet är av omständigheterna motiverad.

Beträffande tillsättningen av lärartjänster tillstyrker *statskontoret* överstyrelsens förslag om att ordinarie lektors- och adjunktstjänster skall tillsättas av överstyrelsen. *Lönenämnden* uttalar i fråga om tillsättningen av lektorstjänster, att denna bör ske efter samma förfarande, som i allmänhet gäller för dylika tjänster. *Facklärarförbundet* anser, med anledning av att skilda normer tillämpas vid olika handelsgymnasier vid ledigförklarande av tjänst, att det bör föreskrivas, att ledigkungörande av tjänst framdeles skall ske i vissa ämnen på samma sätt som sker vid de allmänna läroverken.

Förslaget om rätt att fullgöra del av undervisningsskyldigheten genom fyllnadstjänstgöring vid annan skola har kommenterats av *statskontoret* och *lönenämnden*. Statskontoret har ingen erinran mot att handelsgymnasielärare skall kunna få fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet vid annan läroanstalt. Prövningen av ifrågavarande ärenden bör enligt statskontorets mening kunna anförtros överstyrelsen för yrkesutbildning, därvid dock förutsättes att prövningen sker efter av Kungl. Maj:ts utfärdade riktlinjer. — *Lönenämnden* anser, att i varje fall innehavare av lektorstjänst bör ha full tjänstgöring vid vederbörande handelsgymnasium och förutsätter, som redan nämnts, att lektorstjänster icke inrättas till

större antal än att hela undervisningsskyldigheten kan fullgöras vid handelsgymnasierna.

Vad överstyrelsen föreslagit i fråga om avlöningsgrupper och undervisningsskyldighet för rektorer har icke föranlett någon erinran. *Statskontoret* förordar emellertid, med framhållande av det som regel ringa elevantalet vid handelsgymnasierna, att som villkor för nedsättning av undervisningsskyldigheten skall gälla, att gymnasiet har visst minimiantal klassavdelningar.

Förslaget om att statens allmänna avlöningsreglemente i sin helhet skall göras tillämpligt på handelsgymnasiernas lärare har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Läroverkslärarnas riksförbund framför vissa synpunkter rörande undervisningsskyldigheten för ämneslärare vid handelsgymnasierna. Förbundet påpekar, att man, för att kompensera lärare i ämnen med mer omfattande hemarbete genom minskning i antalet undervisningstimmar, vid de allmänna gymnasierna har bestämmelser om viss maximi- respektive minimitjänstgöring. Inom dessa gränser fördelas tjänstgöringen för lärarna med beaktande av att genomsnittstjänstgöringen för samtliga lärare skall uppgå till visst antal timmar per vecka. Vid handelsgymnasierna undervisar så gott som alla ordinarie lärare i ämnen, som är förenade med granskning av elevernas skriftliga arbeten. Detta medför, därest de vanliga bestämmelserna om medeltjänstgöring skall tillämpas vid handelsgymnasierna, att lärare vid dessa gymnasier icke kan kompenseras för hemarbete genom lägre undervisningsskyldighet per vecka än medeltjänstgöringen. Förbundet har därför den uppfattningen, att handelsgymnasielärarnas tjänstgöring bör fastställas att omfatta 18—22 veckotimmar och att medeltjänstgöringen vid handelsgymnasierna bör fastställas med beaktande av anförda förhållanden.

4. Upprättande av treåriga handelsgymnasier

a) *Överstyrelsen*

Överstyrelsen anser de av handelsutbildningskommittén anförda skälen för en ombildning av handelsgymnasierna från tvååriga till treåriga normalkurser vara minst lika bärkraftiga nu som då kommittén framlade sitt förslag härom. De arbetsuppgifter, för vilka handelsgymnasister efterfrågas, blir i allt större utsträckning av så kvalificerad art, att nuvarande utbildning näppeligen kan anses tillräcklig. Till detta kommer att det numera är nästan omöjligt att uppfylla handelsgymnasiernas utbildningsmål på två år. Det har visat sig, att försöken att upprätthålla den relativa standarden i de numera gemensamma avgångsproven för handelsgymnasierna alltför lätt

leder till bakslag i form av sänkt betygsnivå, vilket betyder, att eleverna trots stora ansträngningar inte uppnår de betyg de skulle vara värda.

Ett förverkligande av önskemålet om full jämställdhet mellan handelsgymnasierna och andra gymnasieformer måste enligt överstyrelsens uppfattning också innebära, att möjlighet öppnas till fortsatta högre studier vid universitet och högskolor för elever, utexaminerade från handelsgymnasierna. Överstyrelsen nämner, att i Norge samtliga handelsgymnasier ombildats till treåriga »ekonomiska gymnasier» och att denna reform visat sig helt framgångsrik. Genom inrättande av treåriga handelsgymnasier i Sverige skulle även här en ekonomisk gymnasielinje komma till stånd, som också ur »allmänbildningssynpunkt» synnerligen väl skulle försvara sin plats vid sidan av det allmänna gymnasiets olika linjer. Överstyrelsen förutskickar, att treåriga handelsgymnasielinjer skulle kunna avlasta de allmänna gymnasierna och därigenom bidra till att leda ungdomens studier i praktisk riktning.

Överstyrelsen är sålunda i princip av den meningen, att handelsgymnasiernas normalkurser bör bli treåriga.

Vid anordnandet av treåriga kurser bör enligt överstyrelsens mening de av handelsutbildningskommittén utarbetade undervisningsplanerna i huvudsak kunna tillämpas. De för det tredje utbildningsårets företagsekonomiska linje avsedda undervisningsplanerna har redan med positivt resultat prövats vid de ettåriga påbyggnadskurser, som på grundval av tvåårigt handelsgymnasium anordnats under en följd av år vid Malmö handelsgymnasium och under senare år även vid Örebro handelsgymnasium.

Överstyrelsen anser det icke behövt att för närvarande taga ställning till handelsutbildningskommitténs förslag om en avgångsetapp efter andra årskursen. Överstyrelsen föreslår nämligen, att under en övergångstid, som icke anses närmare behöva preciseras, såväl treåriga som tvååriga handelsgymnaskurser skall finnas. De treåriga kurserna kan anordnas olika: som helt fristående kurser vid sidan om de tvååriga eller så att en tredje klass (påbyggnadskurs) lägges ovanpå den tvååriga kursen. Även studenter från de ettåriga kurserna kunde mottagas i en dylik tredje årskurs.

I fråga om statsbidrag till en tredje klass uttalar överstyrelsen den meningen, att statsbidrag till en treårig kurs liksom för handelsgymnasiernas övriga kurser bör utgå efter riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Bestämmelser om den treåriga kursens förhållande till gymnasiets övriga kurser och om speciella inträdesfordringar till tredje klassen föreslås skola meddelas i varje gymnasiums reglemente. Överstyrelsen förutsätter, som förut nämnts, att examen från treårigt handelsgymnasium — varom närmare föreskrifter finge meddelas av överstyrelsen eller Kungl. Maj:t — skall berättiga till inträde vid universitet och högskolor.

Överstyrelsen räknar med, att avdelningar av tredje årskursen i första

hand kommer att upprättas vid större handelsgymnasier, där tillräckligt underlag för en tredje årskurs kan påräknas. Det framhålles emellertid, att elever från gymnasier, där en tredje årskurs till en början saknas, kan fortsätta vid något av de gymnasier där en sådan årskurs finns anordnad.

b) Remissyttranden

Förslaget om statsbidrag till treåriga handelsgymnaskurser har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser med undantag av statskontoret.

Arbetsmarknadsstyrelsen delar överstyrelsens för yrkesutbildning uppfattning, att handelsgymnasiernas normalkurser bör bli treåriga. Det skulle medföra fördelar i olika avseenden, om handelsgymnasierna kunde ge en utbildning av samma längd som övriga gymnasielinjer. Näringslivets krav på gedigen yrkesutbildning gäller även inom det merkantila området. Den starka utvecklingen av de internationella förbindelserna inom affärlivet medför, att ökade krav ställes såväl på de merkantilt utbildades allmänna orientering och språkkunskaper som på deras specialkunskaper. Vidare talar rättviseskäl för att den merkantila gymnasielinjen ges en sådan utformning, att den medför rätt till fortsatta studier vid universitet och högskolor i likhet med övriga gymnasielinjer. Arbetsmarknadsstyrelsen anser det uppenbart, att det förhållandet att handelsgymnasieutbildningen för närvarande icke medför denna rätt minskar handelsgymnasiernas rekryteringsunderlag.

Handelsgymnasieförbundet anser det synnerligen angeläget, att överstyrelsens förslag om statsbidrag till treåriga handelsgymnasier bifalles. Ett starkt behov föreligger av ökad och fördjupad utbildning vid handelsgymnasierna, särskilt på det företagsekonomiska området. Förbundet påvisar, att svårigheterna att uppnå det för de nuvarande tvååriga linjerna uppställda studiemålet blivit allt större under senare år. Om det avsedda studiemålet skall uppnås — och dessutom ytterligare ämnen och ämnesmoment medtagas — blir slutsatsen enligt förbundets mening ofrånkomligen den, att studietiden måste förlängas. Inrättandet av treåriga handelsgymnaskurser skulle även stärka handelsgymnasiernas ställning såsom ett alternativ till de allmänna gymnasierna.

Närmast gäller det enligt handelsgymnasieförbundet att öppna möjlighet för beviljande av statsbidrag till en tredje årskurs ovanpå de tvååriga kurserna. Överstyrelsens uttalande om att handelsgymnasiernas normalkurser bör bli treåriga tolkar förbundet som en deklaration på längre sikt. För överskådlig tid framåt torde enligt förbundet såväl två- som treåriga kurser vara erforderliga.

Läroverkslärarnas riksförbund framhåller som nödvändigt, att treåriga kurser snarast införes vid handelsgymnasierna och betonar, att det med

nuvarande studietid är absolut omöjligt att ytterligare öka kursinnehållet. Också *svenska industritjänstemannaförbundet*, *handeltjänstemannaförbundet* och *svenska bankmannaförbundet* tillstyrker inrättande av ett tredje läsår vid handelsgymnasierna under framhållande, dels att arbetsbördan för eleverna nu är alltför betungande, dels att en viss differentiering på en företagsekonomisk linje och en språklinje i tredje klassen är önskvärd.

Statskontoret anser, att statsmakterna ej nu bör binda sig för statsbidrag till treåriga kurser. Ämbetsverket finner svårt att, på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet och utan närmare belysning av konsekvenserna i olika hänseenden vid ett genomförande av förslaget, bilda sig en bestämd uppfattning om huruvida en studentexamen med merkantil inriktning bör införas. Av överstyrelsens utredning finner statskontoret ej heller framgå — med ett undantag — i vad mån intresse finns hos vederbörande kommuner att upprätthålla ett treårigt handelsgymnasium.

5. Kostnader för förslagets genomförande

De i det föregående framlagda reformförslagen kan, i vad de har betydelse från kostnadssynpunkt, sammanfattas i nedanstående huvudpunkter.

1. Statsbidrag till handelsgymnasierna skall utgå med *dels* 78 procent av gymnasiernas kostnader för löner till rektorer och lärare ävensom pensionsavgifter, *dels* ett årligt bidrag av 2 000 kronor per avdelning av tvåårig och ettårig kurs samt 1 000 kronor per avdelning av fyraårig kurs.

2. Ordinarie lärartjänster skall inrättas till sådant antal att de, med vissa i det föregående angivna modifikationer för mindre handelsgymnasier, täcker 80 procent av lärarbehovet i läroämnena. Av de ordinarie lärarna förutsättes högst $\frac{2}{3}$ vara lektorer, av vilka vid kostnadsberäkningarna $\frac{1}{4}$ antages placerade i 26 lönegraden.

3. Statsbidrag skall utgå till treåriga handelsgymnasiekurser.

På grund av handelsgymnasieorganisationens tillväxt samt de löneökningar som skett sedan överstyrelsens utredning framlades är de däri gjorda beräkningarna ej längre aktuella. Överstyrelsens beräkningar, utförda med utgångspunkt i den för budgetåret 1960/61 gällande handelsgymnasieorganisationen samt 1961 års löner ger följande resultat.

Förbättrade bidragsgrunder. Av de budgetåret 1960/61 23 statsunderstödda handelsgymnasierna erhåller tre gymnasier — Stockholms, Göteborgs och Eskilstuna — statsbidrag med 65 procent av bidragsunderlaget och övriga gymnasier med 70 procent. Det för nämnda budgetår beräknade bidragsunderlaget uppgår till, för de tre förstnämnda gymnasierna cirka 1 200 000 kronor och för övriga gymnasier 4 400 000 kronor. Under budgetåret finnes inom den statsunderstödda handelsgymnasieorganisationen 109

avdelningar av tvåårig och ettårig kurs samt 16 avdelningar av fyraårig kurs. Tillämpade på nämnda, för budgetåret 1960/61 gällande förhållanden, skulle de av överstyrelsen föreslagna förbättringarna av statsbidragsgrunderna draga en merkostnad för statsverket av 757 000 kronor.

Inrättande av lektors- och adjunktstjänster. Därest de av överstyrelsen förordade grunderna för beräkning av antalet ordinarie lektors- och adjunktstjänster tillämpas på den för budgetåret 1960/61 gällande handelsgymnasieorganisationen befinnes, att cirka 100 sådana tjänster borde inrättas. Av dessa skulle, enligt av överstyrelsen antagen fördelning, högst 66 vara lektorer — varav 16 i lönegrad Ao 26 och 50 i Ao 24 — och övriga 34 vara adjunkter i lönegrad Ao 23. Statsbidragskostnaden för dessa tjänster minskad med statsbidragskostnaden för samma antal befintliga tjänster — d. v. s. dels per den 1 januari 1961 inrättade 72 ordinarie ämneslärartjänster i A 23 dels 28 icke-ordinarie ämneslärartjänster i A 21 — utgör merkostnaden för det fulla genomförandet av detta förslag. Räknat efter ortsgrupp 3 och lägsta löneklass för samtliga tjänster skulle statsverkets merkostnad för ett inrättande av ifrågavarande 100 ordinarie lärartjänster med tillämpning av föreslagna statsbidragsgrunder bli i runt tal 201 000 kronor.

Statsbidrag till treåriga handelsgymnasier. Räknat efter 39 veckotimmars undervisning per avdelning av en tredje årskurs, en lektor i Ao 24 per avdelning med en undervisningsskyldighet av 21 veckotimmar, 12 timlärartimmar efter AT 19 och 6 timlärartimmar efter BT 14 ävensom ett årligt bidrag per klassavdelning av 2 000 kronor skulle statsbidraget per avdelning och år bli omkring 38 000 kronor. Därest man hösten 1961 skulle inrätta lika många avdelningar av tredje årskurs som det under innevarande läsår finnes av andra årskursen, nämligen 44, bleve den sammanlagda kostnaden för statsbidrag till dessa avdelningar cirka 1 672 000 kronor.

Sammanfattning av kostnadsberäkningarna. Summan av de tre ovan framräknade merkostnadsbeloppen blir $(757\ 000 + 201\ 000 + 1\ 672\ 000 =)$ 2 630 000 kronor. Denna merkostnad slår emellertid ej igenom på en gång utan först efter hand som föreslagna lärartjänster och avdelningar av tredje årskurs inrättas. Enligt överstyrelsens förslag, vilket framgår av i det följande redovisade anslagsäskanden för budgetåret 1961/62, skulle nu gällande regler för förskottering av statsbidraget behållas i princip oförändrade, varigenom ej heller de förbättrade statsbidragsgrunderna skulle påverka anslagsbehovet för 1961/62 i annan mån än vad angår statsbidrag till nyinrättade gymnasier eller klassavdelningar.

V. Överstyrelsens anslagsberäkningar för budgetåret 1961/62

Överstyrelsen för yrkesutbildning föreslår, att anslaget för nästa budgetår höjes med 816 000 kronor till 4 363 000 kronor. Därvid har överstyrelsen för den nuvarande gymnasieorganisationen och med tillämpning av nuvarande statsbidragsgrunder beräknat kostnaderna för slutreglering av statsbidraget för budgetåret 1960/61 samt förskott för budgetåret 1961/62 till 3 900 000 kronor, vilket innebär en automatisk anslagshöjning med 353 000 kronor.

För av överstyrelsen tillstyrkt ökning av antalet statsunderstödda gymnasier samt antalet statsunderstödda klassavdelningar vid gymnasier, som nu åtnjuter statsbidrag, beräknar överstyrelsen en anslagshöjning med 358 000 kronor. Härjämte föreslås att överstyrelsen — i likhet med vad som gäller vid de allmänna läroverken — bemyndigas årligen bestämma antalet statsunderstödda parallellavdelningar vid de statsunderstödda handelsgymnasierna. Den för budgetåret 1961/62 tillstyrkta utbyggnaden avser följande gymnasier och avdelningar. Inom parentes anges nuvarande antal statsunderstödda avdelningar av ifrågakommande kurs.

- 1) *Eskilstuna*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 2) *Falun*. Två avdelningar av vardera klass 1 och 2 av tvåårig kurs (nu 0).
- 3) *Gävle*. En avdelning av ettårig kurs (nu 0).
- 4) *Göteborgs handelsinstitut*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 5 + 4).
- 5) *Halmstad*. Parallellavdelning av vardera klass 1 och 2 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 6) *Karlstad*. En avdelning av ettårig kurs (nu 0).
- 7) *Kristianstad*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 8) *Kronobergs handelsgymnasium i Alvesta*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 9) *Linköping*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 10) *Stockholm*. Parallellavdelning av vardera klass 1 och 2 av tvåårig kurs (nu 9 + 7).
- 11) *Trollhättan*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 12) *Umeå*. En avdelning av ettårig kurs (nu 0).
- 13) *Uppsala*. Parallellavdelning av klass 1 av tvåårig kurs (nu 1 + 1).
- 14) *Västerås*. Parallellavdelning av klass 2 av tvåårig kurs (nu 2 + 1).

Överstyrelsen anhåller vidare, att från förevarande anslag måtte anvisas 30 000 kronor för anordnande av särskilda påbyggnadskurser i handel.

Beträffande de på budgetåret 1961/62 fallande kostnaderna för ett genomförande av de av överstyrelsen framlagda reformförslagen framhålles, att någon större anslagsökning för detta ändamål icke erfordras till följd av förskottsbestämmelsernas konstruktion. En viss ytterligare anslagsökning skulle blott behövas för lämnande av förskott till nya statsunderstödda gymnasier och gymnasieavdelningar. Den för ett genomförande av överstyrelsens förslag om statsbidrag efter 78 procent erforderliga anslagsökningen för budgetåret 1961/62 skulle, vid bifall till vad överstyrelsen föreslagit rörande utökning av antalet statsunderstödda handelsgymnasier och avdelningar, belöpa sig på cirka 75 000 kronor. Härvid har överstyrelsen antagit, att det särskilda bidraget per klassavdelning icke skulle ingå i de belopp, på vilka förskott skall beräknas. Vad slutligen beträffar statsbidrag till treåriga linjer, skulle, enligt vad överstyrelsen uttalar, ett riksdagsbeslut i enlighet med överstyrelsens förslag vara att anse som ett principbeslut. De gymnasier, som önskade statsbidrag till en tredje årskurs, finge inkomma med ansökningar om sådant bidrag avseende budgetåret 1962/63, vilka ansökningar finge prövas i vanlig ordning.

VI. Akademisk sekreterarutbildning

En av stadsfullmäktige i Uppsala tillsatt kommitté med representanter för såväl kommunen som universitetet i Uppsala har utrett behovet av en kombinerad merkantil-akademisk utbildning och, efter samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning, framlagt förslag om anordnande av sådan utbildning i Uppsala.

Kommittén konstaterar i sin utredning inledningsvis, att en starkt ökad tillströmning äger rum till huvudsakligen humanistiskt inriktade högre studier, vilka för närvarande tämligen ensidigt avser utbildning för ämneslärarkompetens. Samtidigt synes, enligt kommitténs mening, näringslivet och organisationsväsendet ha behov av högskoleutbildad arbetskraft med humanistisk skolning, icke minst personal med grundlig språkutbildning för uppgifter som sekreterare och för utlandskontakter. Med hänsyn härtill har kommittén ansett det angeläget att skapa varianter av akademisk utbildning, genom vilka icke blott ämneslärarutbildningen utan även näringslivets och organisationernas speciella utbildningsbehov kan tillgodoses.

Genom en enkät bland representativa företag och organisationer har kommittén sökt utröna behovet av personal med ifrågasatt utbildning. Enligt kommitténs preliminära överväganden borde utbildningen grunda sig på studentexamen och omfatta en studietid därefter av tre år. Den handels-tekniska och administrativa delen av utbildningen borde inhämtas genom ettårig fackkurs vid handelsgymnasium. För akademiska studier skulle då

återstå en studietid av fyra terminer, svarande mot fyra betygsenheter i filosofiska examina. Utbildningen skulle sålunda icke inbegripa en fullständig akademisk examen men däremot kunna påbyggas till en sådan.

En viss anpassning av studiegång och studieinnehåll med hänsyn till utbildningens syfte borde komma till stånd. Sålunda borde den ettåriga fackkursen uppdelas på två studieår, så att hälften av däri ingående ämnen studerades parallellt med akademiska studier under sekreterarutbildningens första studieår och den andra hälften under det andra eller, alternativt, det tredje studieåret. Beträffande de akademiska studierna borde föreliggande möjligheter utnyttjas att inom gällande examensstadgas ram få till stånd särskilda studieplaner, utformade med sikte på ett nytt studiemål. Den akademiska utbildningen, borde avse några av följande språk och orienteringsämnen.

Språk:

Engelska
Tyska
Franska
Spanska
Portugisiska
Italienska
Ryska

Orienteringsämnen:

Företagsekonomi
Historia
Konsthistoria
Nationalekonomi
Psykologi
Religionshistoria
Sociologi
Statistik
Statskunskap.

Utbildningen borde omfatta ett huvudämne, vari erhållits minst 2 akademiska betygsenheter, samt ett eller flera biämnen omfattande sammanlagt minst 2 akademiska betygsenheter. Följande alternativa kombinationer vore därvid tänkbara.

- A. Språk som både huvudämne och biämnen.
- B. Språk som huvudämne och orienteringsämnen som biämnen.
- C. Orienteringsämne som huvudämne och språk som biämnen.

Flertalet av enkäten berörda företag och organisationer förklarade sig positivt inställda till en form av högre sekreterarutbildning. I särskilt hög grad ansågs behov föreligga av kvalificerad utbildning i främmande språk. Bland de orienteringsämnen beträffande vilka en kvalificerad utbildning bedömdes erforderlig eller värdefull kan särskilt framhållas företagsekonomi, statistik och psykologi. I fråga om övriga orienteringsämnen uttalades intresse från ett mindre antal företag och organisationer. Däremot förklarade sig åtskilliga intresserade av en bättre utbildning i utländsk stenografi. Över hälften av de svarande företagen och organisationerna uttalade sig för alternativ B (ovan), d. v. s. språk som huvudämne och orienteringsämne som biämne(n). I fråga om längden av den föreslagna utbildningen anslöt sig flertalet till kommitténs förslag, d. v. s. tre år, medan ett mindre antal

företag och organisationer ansåg den föreslagna utbildningstiden för lång. Flertalet framhöll också önskvärdheten av praktik, innan avgångsbetyg utfärdades. I fråga om anställningsmöjligheterna på längre sikt utvisade enkäten ett ganska betydande intresse för anställning av sekreterare med den föreslagna kvalificerade utbildningen.

Kommittén anser den gjorda enkäten ha bekräftat, att behov föreligger av en högre sekreterarutbildning, inrymmande såväl merkantil grundutbildning på gymnasienivå som akademiska studier efter delvis nya studieplaner. Kommittén förordar därför och under hänvisning till förekomsten av liknande utbildningsvägar i utlandet, att en utbildning av detta slag kommer till stånd.

För att trygga utbildningens anknytning till arbetsmarknadens behov förordar kommittén, att Uppsala stad och universitetet gemensamt tar initiativ för tillsättande av ett *utbildningsråd* för den högre sekreterarutbildningen i Uppsala med representanter för staden, universitetet, handelsgymnasiet och näringslivet.

I fråga om förutsättningarna för ett genomförande av kommitténs förslag i vad angår en akademisk utbildning i anslutning till för ifrågavarande ändamål särskilt avpassade kursplaner hänvisar kommittén till den pågående statliga utredningen rörande en differentiering av de humanistiska fakulteternas utbildnings- och undervisningsprogram, i vars direktiv sekreterarutbildning nämnes som exempel på en lämplig kombination av humanistisk utbildning och praktisk yrkesutbildning.

Beträffande förutsättningarna för en handelsgymnasieutbildning i enlighet med förslaget framhålles, att vid Uppsala handelsgymnasium från och med läsåret 1960/61 finnes en statsunderstödd ettårig fackkurs för studenter. Därest sökande till sekreterarutbildning i anslutning till denna fackkurs har sin hemort inom Uppsala stad eller eljest inom det elevområde, som väntas bli fastställt för handelsgymnasiet, anser kommittén ingen anledning föreligga för staden att anlägga andra ekonomiska synpunkter på dessa studerande än på övriga. Beträffande elever från kommuner utanför elevområdet skulle det däremot ligga i stadens intresse att, i den mån dessa kommuner icke vore villiga att utbetala ersättning till staden, inte antaga sådana elever annat än mot uttagande av särskilda elevavgifter.

Kommittén har emellertid ansett sig kunna förutsätta, att, om den nya utbildningsvägen förverkligas under ifrågasatta former och visar sig locka studerande, statsmakterna skall påtaga sig de kostnader, som föranleds av utbildningens rikskaraktär. Samtidigt framhålles, att det skulle vara av värde, om Uppsala stad vid starten vore beredd att anlägga något vidare synpunkter på denna fråga än rent ekonomiska utan att fördenskull göra några mer avsevärda ekonomiska åtaganden. Kommittén påpekar, att det enligt gjorda erfarenheter vid andra handelsgymnasier är sannolikt, att studentkursen till en början icke får maximalt antal, nämligen 30 elever.

Återstående platser skulle då utan kostnad för staden kunna utnyttjas för studerande inom den nya studiegången. Därvid skulle, som en följd av fackkursens uppdelning på två studieår, två omgångar elever med skilda ämnesgrupper kunna studera samtidigt på ett givet antal elevplatser. Under antagande att 10 elevplatser stod till förfogande skulle sålunda 20 elever i sekreterarutbildningen kunna antagas det första året och därefter i genomsnitt 10 elever per år. Detta vore enligt kommitténs mening tillräckligt för den försöksverksamhet, vartill Uppsala stad föreslås lämna sin medverkan.

Kostnaderna för en parallellavdelning, föranledd av sekreterarutbildningen, borde enligt kommitténs mening helt bestridas av statsverket, enär den nya utbildningen skulle ligga i linje med universitetsutredningens av Kungl. Maj:t och riksdagen accepterade förslag om en differentiering av de fria fakulteternas utbildningsprogram med hänsyn bland annat till näringslivets behov av högt kvalificerad arbetskraft. Kommittén finner därför anledning förutsätta, att statsmakterna kommer att vara villiga att göra avsteg från gällande statsbidragsprinciper, då det gäller att taga ett kommunalt handelsgymnasiums resurser i anspråk för en utbildning, som till sin väsentliga del är att betrakta som högskoleutbildning.

Kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna har i yttrande över utredningens förslag framhållit, att detta förslag gäller en utbildning av just det slag, som kommitténs direktiv siktar till. Kommittén anser förslaget innehålla goda lösningar på de praktiska problem, som erbjuder sig, då det gäller att skapa en ny utbildningsväg. Det skulle därför vara till synnerlig hjälp för kommittén i dess arbete, om en försöksverksamhet i liten skala kunde igångsättas enligt de i betänkandet uppdragna riktlinjerna. Av särskild vikt vore, att det föreslagna utbildningsrådet snarast möjligt kunde organiseras. Man skulle därigenom för första gången få ett samarbetsorgan mellan å ena sidan universitetsmyndigheter och å andra sidan avnämarna av universitetsutbildad arbetskraft. Därest särskilda kostnader för staden skulle uppkomma till följd av den till fackkursen vid handelsgymnasiet knutna delen av den föreslagna försöksverksamheten, finner kommittén det rimligt, att dessa bestrides av statsmedel.

Drätselkammaren i Uppsala har i en till chefen för ecklesiastikdepartementet ställd skrivelse uttalat, att stadens kostnader för skolväsendet på grund av olika omständigheter vore högst avsevärda men att staden dock vore beredd att lämna sin medverkan till ett genomförande av den föreslagna utbildningen, om en från stadens synpunkt tillfredsställande ekonomisk gottgörelse kunde erhållas från statsmakternas sida. Under sådan förutsättning anser drätselkammaren, att en samordning skulle kunna ske av undervisningen vid handelsgymnasiets ettåriga fackkurs med den föreslagna sekreterarutbildningen.

VII. Departementschefen

De motiveringar, som i de förut redovisade utredningarna anförts för en reformering av handelsgymnasiernas förhållanden och för en anpassning av handelsutbildningens innehåll till de aktuella behoven, har i dagens utbildningssituation fått en skarpare relief än då de för några år sedan framfördes. De åtgärder, som avser att skapa likställighet mellan handelsgymnasierna och andra gymnasieformer, framstår sålunda nu som mycket angelägna. Jag skall här i korthet redovisa de omständigheter, varpå jag bygger denna uppfattning.

De gymnasiala skolformernas utveckling under 1950-talet har varit högst betydande. Antalet examina vid allmänna, tekniska och merkantila gymnasier har tillsammans ökat från omkring 5 700 år 1950 till närmare 11 500 år 1960. Den procentuella fördelningen av antalet examina på de tre gymnasieformerna har under den angivna perioden uppvisat endast mindre förändringar. Av det totala antalet examina föll sålunda på de allmänna gymnasierna 77 procent år 1950 och 80 procent år 1960, på de tekniska gymnasierna 13,1 procent år 1950 och 10,5 procent år 1960 samt på handelsgymnasierna 9,9 procent år 1950 och 9,5 procent år 1960. I absoluta tal har under den angivna perioden antalet årliga examina vid de allmänna gymnasierna ökat med nära 5 000, vid de tekniska gymnasierna med något mindre än 500 och vid handelsgymnasierna med drygt 500.

Under samma tid har en betydande ökning av intagningskapaciteten vid universitet och högskolor ägt rum. Främst har denna ökning givetvis föranletts av den kraftigt ökande studentexaminationen. Härtill kommer emellertid en ökning också av den *andel* av de utexaminerade, som söker in vid universitet och högskolor. Denna andel har stigit från 65 procent under 1940-talets förra del till 75 procent vid mitten och under senare delen av 1950-talet. Endast en mindre del av den hastigt ökande tillströmningen till universitet och högskolor har kunnat tas emot vid utbildningslinjer, där intagningsbegränsning tillämpas. Den största delen av det växande antalet nybörjare har därför förlagt sina studier till de s. k. fria fakulteterna, främst de humanistiska. Till belysning av detta förhållande kan nämnas att nettoantalet nyinskrivna studerande vid universitet och högskolor läsåret 1950/51 utgjorde omkring 3 500, av vilka drygt 1 300 eller närmare 38 procent skrevs in vid humanistiska fakulteter. Läsåret 1959/60 hade nettoantalet nyinskrivna ökat till drygt 7 100. Av denna ökning föll omkring 2 100 eller mer än 58 procent på de humanistiska fakulteterna. Antalet filosofie kandidat- och magisterexamina vid de humanistiska fakulteterna ökade från knappt 500 i genomsnitt per läsår under

perioden 1946/47—1950/51 till över 1 200 läsåret 1958/59 och drygt 1 400 läsåret 1959/60.

Gjorda prognoser tyder på, att en väldig ansvällning av gymnasieutbildningen kommer att äga rum under 1960-talet. Härtill samverkar ett flertal faktorer. Vilka konsekvenser gymnasieutbildningens väntade tillväxt kan få för den framtida tillströmningen till universitet och högskolor blir givetvis i hög grad beroende av vilka åtgärder som tillgripes för att påverka utvecklingen. Uppenbart är emellertid, att om denna finge fortgå utan stöd av en målmedveten utbildningspolitik, resultatet kunde bli en ödesdiger snedvridning av utbildningsorganisationen, såväl på hela gymnasie-stadiet som på de därefter följande stadierna av utbildningsväsendet. Rikt-punkten för utbildningspolitiken måste därför bli att eftersträva en sådan dimensionering och gestaltning av olika utbildningsformer och en sådan av-vägning mellan dessa, att de samlade utbildningsinsatserna på bästa sätt svarar mot samhällets och de utbildningssökandes behov.

Bland åtgärder i detta syfte, som statsmakterna beslutat, vill jag här erinra om följande. Universiteten och högskolorna avses under 1960-talets första hälft skola utbyggas kraftigt med tyngdpunkten lagd på nu spärrade utbildningslinjer. Som en riktlinje för utbyggnaden har också uppställts att ernå en minskad procentuell övergång från det allmänbildande gymnasiet till universiteten, så att en från arbetsmarknadssynpunkt alltför kraftig till-strömning till de fria fakulteterna undviks. I syfte att möta ett ökande behov från arbetsmarknadens sida och att ge en större andel av det växande antalet studerande möjligheter att välja andra utbildningsvägar än de all-mänbildande gymnasierna och de därpå byggande fria fakulteterna har därvid förutsatts bl. a., att de yrkesutbildande gymnasierna erhåller ökad attraktionskraft och snabbt utbygges under de närmaste åren. Med tanke på utvecklingen på lång sikt av både högskoleväsendet och närmast under-liggande stadium har igångsatts en genomgripande utredning rörande den gymnasiala utbildningens framtida uppgifter, innehåll och organisation.

Det är mot den bakgrund, jag här skisserat, som bedömningen av han-delsgymnasieorganisationen nu måste ske och de krav formuleras, som denna organisation skall uppfylla. Som självfallet framstår då, att handels-gymnasierna bör ge en utbildning, som från såväl kvantitativ som kvali-tativ synpunkt fullt ut svarar mot arbetsmarknadens behov. Med detta krav förenas i dag det utbildningspolitiska kravet att kunna erbjuda de nu stora årskullarna i gymnasieåldrarna en gymnasial utbildning av yrkesutbildande karaktär, som framstår såsom ett fullvärdigt alterna-tiv till utbildningen i allmänbildande gymnasier. Från vilkendera av dessa synpunkter man än ser saken, synes det vara ett nödvändigt led i utvecklingen att handelsgymnasiernas utbildningstid nu förlänges från två till tre år och att i samband därmed en revidering och en utökning

av kursinnehållet företages. Jag ansluter mig därför till förslaget att studiegången vid handelsgymnasierna göres treårig.

Från de utgångspunkter jag nyss angivit, finner jag emellertid att detta bör ske på ett annat sätt och framför allt i en snabbare takt än överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit. Jag förordar, att handelsgymnasieutbildningen redan från och med nästa läsår blir treårig i den meningen, att de elever, som hösten 1961 intages i första årskursen, skall komma i åtnjutande av tre års utbildning. Undantag från övergång till en sålunda förlängd utbildningstid bör endast medgivas i sådana fall, där lokalsvårigheter, lärarbrist eller därmed jämförliga svårigheter prövas lägga oöverkomliga hinder i vägen. Preliminära undersökningar och bedömningar från rektorernas sida har emellertid visat, att en övergång till treårig studiegång från och med läsåret 1961/62 i den mening, jag här angivit, allmänt anses vara genomförbar.

Utexamineringen av elever från treåriga handelsgymnasier kommer således att ske första gången vårterminen 1964. Examinationen från handelsgymnasierna vårterminen 1963 kan beräknas bli väsentligt reducerad, en olägenhet som dock på något längre sikt väl uppväges. Fråga om anstånd med övergång till treårig utbildning från och med läsåret 1961/62 bör prövas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

I årets statsverksproposition har jag föreslagit, att det skall överlåtas på överstyrelsen för yrkesutbildning att årligen besluta om antalet intagningsavdelningar vid de högre tekniska läroverken. Jag har därvid framhållit som en nödvändig förutsättning för att denna delegering skall resultera i en ändamålsenligt balanserad gymnasieexpansion, att skolväsendets båda överstyrelser intimt samarbetar och effektivt koordinerar sina åtgärder rörande gymnasieorganisationens dimensionering. För att en reformering av handelsgymnasieorganisationen skall kunna bidra till en riktigare avvägning mellan de olika gymnasieformerna, vilket är ett av reformens grundläggande syften, fordras oundgängligen att också intagningarna till handelsgymnasierna samordnas med intagningarna till övriga gymnasier och att den samlade gymnasieorganisationens tillväxt sker efter en gemensam bedömning från de båda ämbetsverkens sida enligt angivna riktlinjer. Även på denna punkt gäller följaktligen som en nödvändig förutsättning för ett framgångsrikt resultat, att en mycket nära samverkan kommer till stånd mellan de båda överstyrelserna. Utifrån förutsättningen att så sker, föreslår jag, av samma skäl som när det gäller de högre tekniska läroverken, att det i fortsättningen skall ankomma på överstyrelsen för yrkesutbildning att efter av Kungl. Maj:t meddelade riktlinjer årligen besluta om antalet nya intagningsavdelningar vid handelsgymnasierna.

Jag vill också framhålla, att en samverkan lokalt mellan företrädare för

olika skolformer är väsentlig för att underlätta övergången till treårig handelsgymnasieutbildning. Således bör naturligtvis alla möjligheter prövas att i fråga om lokaler och lärarkrafter ta i anspråk förefintliga resurser, exempelvis vid de allmänna gymnasierna. Överhuvudtaget bör på allt sätt väg banas för det betraktelsesättet, att gymnasiet är ett stadium med något olika utbildningsvägar mellan vilka samverkan är möjlig och i utbildningens intresse i alla avseenden bör eftersträvas.

I diskussionen om en övergång till treårig utbildning vid handelsgymnasierna har också föreslagits, att en statsbidragsberättigad tredje årskurs skulle kunna anordnas som påbyggnad på den nuvarande andra årskursen. Jag finner det inte uteslutet att dylika kurser övergångsvis skulle vara av visst värde från utbildningssynpunkt. Undersökningar, som jag låtit göra, har emellertid visat, att sådana kurser endast med stora svårigheter skulle kunna anordnas på ett tillfredsställande sätt redan från och med nästa läsår. Huruvida det bör anordnas tredje årskurser som påbyggnader under läsåret 1962/63, bör överstyrelsen för yrkesutbildning ta upp till bedömande i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1962/63. För egen del anser jag mig inte ha någon anledning att nu ta ställning till denna fråga.

För närvarande finns ej andra undervisningsplaner för treåriga handelsgymnasier att tillgå än de som på sin tid utarbetades av handelsutbildningskommittén. Dessa torde icke längre utan överarbetning vara lämpade för sitt ändamål. Att verkställa en översyn av de olika gymnasiernas kurs- och timplaner är en av gymnasieutredningens arbetsuppgifter. Jag finner det därför lämpligast, att utarbetandet av dylika planer för de treåriga handelsgymnasierna uppdrages åt denna utredning i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning. Det torde vara nödvändigt att för den första årskurs, som intages hösten 1961, utarbeta provisoriska planer. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva i vilken ordning timplanerna skall fastställas.

I enlighet med vad överstyrelsen föreslagit bör genomgång av treårigt handelsgymnasium på samma sätt som genomgång av allmänt gymnasium berättiga till inträde vid universitet och högskolor.

Jag finner ej möjlighet att i detta sammanhang framlägga några synpunkter eller förslag beträffande konsekvenserna för de ettåriga fackkurserna och de fyraåriga aftonkurserna av den här förordade övergången till treåriga normalkurser. Det bör vara en angelägen uppgift för gymnasieutredningen och överstyrelsen för yrkesutbildning att i samband med tim- och kursplanearbetet överväga detta spörsmål och att så snart som möjligt avge förslag till lösning härav.

Vad överstyrelsen anfört rörande betydelsen av likställighet med övriga gymnasieformer i vad gäller lärarnas ställning och

villkor, ansluter jag mig helt till. Jag tillstyrker således, att vid de statsunderstödda handelsgymnasierna skall få inrättas ordinarie lektorstjänster i lönegrad Ao 26 eller Ao 24 samt ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ao 23. Dessa bör på motsvarande sätt och villkor, som gäller vid de allmänna läroverken, kunna utbytas emot icke-ordinarie tjänster; härom torde Kungl. Maj:t få meddela närmare bestämmelser.

Det totala antalet lektors- och adjunktstjänster bör årligen efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning fastställas av Kungl. Maj:t. Antalet ordinarie tjänster bör, på sätt som sker vid de kommunala realskolorna och de praktiska kommunala realskolorna, beräknas efter 80 procent av gymnasiernas behov av lärare i läroämnena. På överstyrelsen bör ankomma att fördela de ordinarie tjänsterna på de skilda handelsgymnasierna.

Förfarandet vid tillsättning av lärartjänster har, sedan överstyrelsen framlade sitt förslag, förändrats genom tillkomsten av allmänna skolstadgan. Denna gäller för kommunala men inte för enskilda handelsgymnasier. Jag finner ej skäl att för handelsgymnasiernas del föreslå avvikelser från allmänna skolstadgans bestämmelser om tillsättningsförfarandet. Ej heller finner jag lämpligt, att helt olika förfaranden skall gälla vid kommunala och statsunderstödda enskilda handelsgymnasier. Samma tillsättningsförfarande, som gäller enligt allmänna skolstadgan, bör därför föreskrivas för de sistnämnda handelsgymnasiernas del. Det sagda innebär, att ordinarie lektorstjänster skall tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning och ordinarie adjunktstjänster av länskolnämnden efter förslag av skolstyrelsen respektive det enskilda gymnasiets styrelse.

För behörighet till lektorstjänst i svenska och främmande språk bör uppställas samma krav som för dylik tjänst vid allmänt läroverk. För behörighet till lektorstjänst i företagsekonomiska ämnen bör krävas licentiatexamen med minst betyget Med beröm godkänd i tjänstens huvudämnen eller däremot svarande ämnen eller civilekonomexamen med minst nämnda betyg i ifrågavarande ämnen jämte särskild lämplighet för tjänsten, ådagalagd genom föregående praktisk och pedagogisk verksamhet samt vetenskapliga studier och vetenskapligt författarskap inom det ekonomiska området. Angivna villkor motsvarar vad som gäller för behörighet till lektorstjänst i merkantila ämnen vid högre tekniska läroverk. Behörighet till lektorstjänst i ekonomisk geografi och nationalekonomi bör kunna erhållas vid uppfyllande av behörighetskraven enligt ettdera av dessa alternativ.

Behörighet till lektorstjänst i andra ämnen, exempelvis handelsrätt och samhällslära, torde i varje särskilt fall få meddelas av Kungl. Maj:t. Man har anledning räkna med, att ett mycket ringa antal dylika ärenden skall förekomma.

I fråga om behörighetsvillkoren för adjunktstjänst anser jag att för dylik tjänst skall gälla i stort sett samma behörighetsvillkor, som nu gäller för ordinarie ämneslärartjänst, vilket bland annat innebär krav på civilekonom- eller filosofie magisterexamen. För behörighet till ordinarie tjänst bör dock krävas två års lärartjänstgöring. Jag tillstyrker också förslaget att behörighet till adjunktstjänst, vari ingår ett eller flera av ämnena nationalekonomi, företagsekonomi, samhällslära och handelsrätt, skall erhållas genom statsvetenskaplig-juridisk examen. Dessutom föreslår jag, att statsvetenskaplig-filosofisk examen skall grunda sådan behörighet.

Lektor placeras i lönegrad A 26 eller A 24 i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande grunder som gäller för lönegradsplacering av dylika tjänster vid de högre tekniska läroverken. Undervisningsskyldigheten bör för såväl lektorer som adjunkter vara densamma som på högsta stadiet vid högre allmänt läroverk.

I likhet med överstyrelsen finner jag lämpligt, att handelsgymnasiernas lärare i stenografi och maskinskrivning, vilka för närvarande benämnes övningslärare, i stället kallas lärare i stenografi och maskinskrivning. Dessa lärare bör placeras i lönegrad A 15. Undervisningsskyldigheten bör vara, för lärare i stenografi 24 veckotimmar och för lärare i maskinskrivning 30 veckotimmar. Kungl. Maj:t bör liksom hittills besluta om antalet ordinarie tjänster.

För innehav av rektorstjänst vid handelsgymnasierna bör krävas lektorskompetens. Lönesättningen för tjänsterna bör anpassas till vad som gäller för de högre tekniska läroverken. Det torde, på sätt gäller beträffande de tekniska läroverken, få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om tjänsternas inplacering i avlöningsgrupper. Förordnandeperioden bör vara densamma som gäller för rektorstjänster vid de högre allmänna läroverken. Undervisningsskyldigheten bör alltjämt omfatta 10—16 veckotimmar och rektors allmänna åligganden bör vara desamma som ankommer på rektor vid allmänt läroverk.

Rektors undervisningsskyldighet bör, på sätt som gäller för rektorerna vid de högre allmänna läroverken, fastställas av länskolnämnderna inom den ram, som Kungl. Maj:t föreskriver. Kungl. Maj:t bör kunna föreskriva om viss nedsättning av handelsgymnasierektors undervisningsskyldighet under normalt gällande minimum, därest rektors arbetsbörda ger anledning härtill.

Överstyrelsens förslag om inordnande av de statsunderstödda handelsgymnasiernas rektorer och lärare under statens allmänna avlöningsreglemente ansluter jag mig till. Dessa bör alltså i princip erhålla samma förmåner och skyldigheter som enligt detta reglemente gäller för rektorer och lärare vid högre kommunala skolor respektive privatläroverk.

Den reglering av lärarfrågorna vid de statsunderstödda handelsgymnasierna, som jag nu angivit grunderna för, bör enligt min mening i tillämp-

liga delar gälla även beträffande sådana handelsgymnasier, som utan att ännu ha fått rätt till statsbidrag står eller ställes under överstyrelsens tillsyn.

Anställningarna som rektorer och som lärare vid de statsunderstödda handelsgymnasierna är redan nu obligatoriskt förenade med pensionsrätt enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR). Jag är inte beredd att nu föreslå ändring i vad som för närvarande gäller beträffande avgifter i samband med pensionsrätt för nämnda anställningshavare. I fråga om pensionsrätt för rektor vid här avsett handelsgymnasium torde i SPR böra införas bestämmelser motsvarande de för bl. a. rektorer vid de allmänna läroverken och privatläroverken meddelade. Jämväl för anställningar vid sådana icke statsunderstödda handelsgymnasier, för vilkas personal bestämmelserna i statens allmänna avlöningsreglemente enligt särskilt Kungl. Maj:ts beslut skall gälla, torde böra införas pensionsrätt av samma slag som vid de statsunderstödda handelsgymnasierna. I fråga om avgifter i sistnämnda fall torde det, därest riksdagen ej har något att erinra häremot, böra få ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut med iakttagande av de grunder, som kommit till uttryck vid riksdagsbehandlingen av motsvarande fråga för lärare vid kommunala gymnasier (prop. 1955: 182, SU 153, rskr 331).

Bland lärarfrågorna är slutligen att nämna frågan om möjlighet för lärare vid handelsgymnasium att få en del av sin tjänstgöring förlagd till annan skola samt för lärare vid annan skola att få en del av sin tjänstgöring förlagd till handelsgymnasium. Medgivanden till dylik fyllnadstjänstgöring har hittills efter framställning i varje särskilt fall lämnats av Kungl. Maj:t, varvid som villkor föreskrivits, att särskilda kostnader ej finge åsamkas statsverket. Anordningen gör det i vissa fall möjligt att på ett mer ändamålsenligt sätt utnyttja lärarresurserna eller att skapa en mera ändamålsenlig lärarorganisation, vilket får anses vara angeläget, främst från handelsgymnasiernas synpunkt. Möjligheterna att i ökad omfattning tillämpa denna anordning och att delegera beslutanderätten torde böra övervägas av Kungl. Maj:t i samband med att stadga för handelsgymnasierna utfärdas.

Beträffande den nu föreslagna regleringen av rektorers och lärares löne- och anställningsvillkor har förhandlingar förts med vederbörande personalorganisation, som förklarar sig inte ha några erinringar mot dessa förslag.

En annan väsentlig åtgärd för att nå syftet med en handelsgymnasie-reform är slutligen att förbättra statsbidragen till kostnaderna för handelsgymnasierna så, att därigenom kan vinnas dels ett ökat intresse för upprättande av sådana gymnasier, dels möjligheter att slopa de ganska höga elevavgifter, som ännu uttages vid dessa skolor. På grund av elevavgifternas varierande storlek är det inte möjligt att finna någon stats-

bidragsnivå, som för alla handelsgymnasier skulle innebära en adekvat kompensation för ett bortfall av elevavgifterna. För handelsgymnasierna tillsammans skulle emellertid en höjning av statsbidraget från för närvarande 70 procent av bidragsunderlaget vid flertalet och 65 procent vid några av handelsgymnasierna till den av överstyrelsen föreslagna procentsatsen 78 för samtliga bidragsberättigade handelsgymnasier medföra en ökning av det sammanlagda statsbidragsbeloppet, som ganska nära svarar mot den totala summa av elevavgifter, som för närvarande uttages. Då jag finner det motiverat, att i detta sammanhang en ytterligare förbättring av de nuvarande statsbidragen äger rum, har jag funnit mig böra tillstyrka, förutom en höjning av bidragsprocenten till 78 för varje bidragsberättigat gymnasium, också de av överstyrelsen föreslagna bidragen per avdelning av 2 000 respektive 1 000 kronor. Som villkor för statsbidrag bör framdeles gälla att elevavgifter inte får uttagas.

Det procentuella statsbidraget bör i princip beräknas på kostnaderna för löner och fortlöpande pensionsavgifter för rektor och lärare enligt de för dessa gällande avlöningsbestämmelserna. Dock bör den tekniska ändringen vidtagas, att bidragsunderlaget beräknas med tillämpning av i huvudsak samma förenklade metod, som tillämpas vid beräkning av statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet.

I samband med nu föreslagen förändring rörande statsbidragets storlek bör också föreskrivas, att statsunderstött handelsgymnasium i den utsträckning och på de villkor, som i vederbörlig ordning bestämmes, skall vara skyldigt att mottaga elever från ort utanför gymnasiets verksamhetsområde samt att medverka vid utbildning av handelslärare.

Bestämmelserna rörande förskottering av statsbidrag bör kvarstå oförändrade med den detaljändringen att, då förskott till gymnasium eller gymnasieavdelning icke utgått föregående redovisningsår, sådant skall utgå med högst nio tiondelar av 78 procent i stället för som nu med högst nio tiondelar av 60 procent av de beräknade lönekostnaderna för löpande budgetår. På grund av förskottsbestämmelsernas konstruktion kommer statsbidragshöjningen att påverka anslagsberäkningen för budgetåret 1961/62 endast i vad gäller förskotten till nya gymnasier och gymnasieavdelningar. För handelsgymnasieorganisationen i övrigt kommer bidragshöjningen för redovisningsåret 1961/62 att få effekt vid slutregleringen under budgetåret 1962/63.

Statsverkets ökade kostnader för ett genomförande av den föreslagna statsbidragshöjningen skulle vid tillämpning på handelsgymnasieorganisationen under innevarande redovisningsår uppgå till cirka 760 000 kronor. De ytterligare kostnaderna för inrättande av ordinarie lektors- och adjunktstjänster skulle vid nuvarande organisation kunna beräknas uppgå

till cirka 170 000 kronor. Statsbidragskostnaden per avdelning av en tredje årskurs kan beräknas till omkring 38 000 kronor. Om man, med utgångspunkt i föreliggande anslagsäskanden beträffande antalet avdelningar av första årskursen under nästa läsår, antar att antalet avdelningar av tredje årskursen läsåret 1963/64 skulle uppgå till ett 60-tal, skulle statsbidragskostnaden härför uppgå till cirka 2 300 000 kronor. Om man så gör det rent teoretiska antagandet, att antalet avdelningar av första årskursen skulle hålla sig oförändrat läsåren 1962/63 och 1963/64, skulle för statsverkets del de av mig förordade förändringarna beträffande studietidens längd, lärarpersonalen och statsbidraget komma att för redovisningsåret 1963/64 medföra en utgiftsökning av omkring 3 200 000 kronor, jämfört med nuläget.

Utan att något direkt samband med frågan om en handelsgymnasiereform föreligger, har i det föregående redovisats ett förslag om anordnande försöksvis av en akademisk sekreterarutbildning i samverkan mellan universitetet i Uppsala och Uppsala stads handelsgymnasium. Förslaget avser en kombination av viss akademisk utbildning och den handelsgymnasieutbildning, som meddelas vid den ettåriga fackkursen. Syftet med denna kombinerade utbildning är att erbjuda studerande vid humanistiska fakulteten i Uppsala en ny, direkt yrkesinriktad utbildningsväg, som skulle ge en kompetens, svarande mot ett genom undersökningar inom näringslivet konstaterat behov av kvalificerad arbetskraft. Detta syfte överensstämmer väl med de intentioner, som legat till grund för tillsättandet av den nu arbetande utredningen om nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna m. m. Jag finner förslaget synnerligen värdefullt och tillstyrker, att en försöksverksamhet anordnas i enlighet därmed. Jag utgår från att erforderliga åtgärder för att så skall ske vidtages av berörda universitetssmyndigheter och övriga intressenter i frågan.

Såvitt gäller handelsgymnasiets medverkan fordras statsmakternas ställningstagande i ett speciellt hänseende. Genom anknytningen till Uppsala universitet kommer deltagarna i utbildningen att rekryteras från i stort sett hela riket. Av dessa skäl bör eventuella merkostnader för handelsgymnasiets huvudman, vilka föranledes av ifrågavarande utbildning, bestridas av statsmedel. De merkostnader jag här åsyftar är sådana som uppkommer, därest inrättandet av parallellavdelning föranledes enbart av att den kombinerade utbildningen anordnas. I sådant fall bör statsbidraget för dylik avdelning utgå inte med 78 procent utan med 100 procent av bidragsunderlaget. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör liksom beträffande övriga nya parallellavdelningar pröva behovet även av en avdelning av det slag, som här är i fråga, samt hos Kungl. Maj:t anmäla om dess tillkomst föranletts av den kombinerade utbildningen. Det torde få an-

komma på Kungl. Maj:t att med Uppsala stad träffa närmare överenskommelse rörande beräkningen av dessa merkostnader i enlighet med vad jag nu anfört.

Jag övergår så till frågan om anslagsbehovet för budgetåret 1961/62. Jag erinrar härutinnan om vad jag i det föregående framhållit om förskottssystemets verkningar. Mot den av överstyrelsen beräknade automatiska kostnadsökningen av 353 000 kronor har jag ingen erinran. Förslaget om statsbidrag till handelsgymnasiet i Falun tillstyrker jag i enlighet med hittills tillämpad praxis på detta område. I fråga om inrättande i övrigt av nya avdelningar med statsbidrag torde till grund för den nu aktuella anslagsberäkningen kunna läggas de av överstyrelsen tillstyrkta framställningarna härom. På denna grund beräknar jag en ytterligare anslagsökning av 358 000 kronor. För merkostnader nästa budgetår till följd av de framlagda reformförslagen beräknar jag en anslagshöjning med 85 000 kronor, vilket belopp avser att täcka kostnaden för uppjustering av förskottsbidragen till nya klassavdelningar. Jag föreslår således, att förevarande anslag för nästa budgetår uppräknas med sammanlagt 796 000 kronor till 4 343 000 kronor.

Till sist vill jag framhålla, att den av mig förordade handelsgymnasie-reformen i skilda hänseenden givetvis kommer att kräva särskilda tillämpnings- och övergångsanordningar, exempelvis i fråga om regleringen av lärartjänster o. dyl. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser härutinnan, som kan visa sig erforderliga.

Under återopande av vad jag sålunda anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. a) godkänna av mig förordade riktlinjer för en om- bildning från och med budgetåret 1961/62 av handelsgym- nasiernas tvååriga kurser till treåriga kurser;

b) godkänna av mig förordade riktlinjer beträf- fande inrättande, tillsättning och reglering av lärartjänster vid handelsgymnasierna;

c) godkänna av mig förordade grunder för statsbi- drag till handelsgymnasier, att tillämpas tills vidare från och med redovisningsåret 1961/62;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med av mig förordade grunder besluta om statsbidrag till vissa kostnader för försöksverksamhet med akademisk sek- reterarutbildning;

Kungl. Maj:ts proposition nr 82 år 1961

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som fordras vid bifall till vad som under I a)—d) föreslagits;

II. till *Bidrag till handelsgymnasier* för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 343 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Inga Bäcklin

INNEHALLSFÖRTECKNING

	Sid
I. Inledning	3
II. Gällande bestämmelser m. m.	7
1. Handelsgymnasiernas utbildningslinjer m. m.	7
2. Lärartjänster	7
3. Statsbidrag m. m.	9
III. Handelsgymnasieorganisationens utveckling och nuvarande omfattning	10
IV. Överstyrelsens reformförslag	13
1. Förslag och synpunkter i huvuddrag	13
a) Överstyrelsen	13
b) Remissyttranden	14
2. Statsbidragsgrunderna	14
a) Överstyrelsen	14
b) Remissyttranden	16
3. Lärarfrågor	17
a) Överstyrelsen	17
b) Remissyttranden	23
4. Upprättande av treåriga handelsgymnasier	26
a) Överstyrelsen	26
b) Remissyttranden	28
5. Kostnader för förslagens genomförande	29
V. Överstyrelsens anslagsberäkningar för budgetåret 1961/62	31
VI. Akademisk sekreterarutbildning	32
VII. Departementschefen	36